

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Ústav informačních studií a knihovnictví

Bakalářská práce

Šárka Baťková

Retrospektivní náhled na činnost Hudebního oddělení SVK v Ústí nad Labem

a

koncepce budoucí fúze se Zvukovou knihovnou

(případová studie)

Retrospective view on music department of North Bohemian research library in Ústí nad
Labem activity and concept of its future fusion with library for the sight handicapped

(a case study)

Chlumeč 2017

Vedoucí práce: PhDr. Radka Římanová, Ph.D.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.

V Chlumci 27. 7. 2017

.....
Šárka Baťková

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Radka Římanová, Ph.D.

Oponent bakalářské práce:

Datum obhajoby:

Hodnocení:

Poděkování

Děkuji PhDr. Radce Římanové, Ph.D. za odborné vedení této bakalářské práce.

Abstrakt

Tato bakalářská práce s názvem „Retrospektivní náhled na činnost Hudebního oddělení SVK Ústí nad Labem a koncepce fúze se Zvukovou knihovnou“ formou případové studie popisuje v úvodní části činnost Severočeské vědecké knihovny obecně, v dalších částech je popsán a hodnocen historický vývoj Hudebního oddělení, zachycen přechod od oddělení speciálních fondů k hudebnímu oddělení, zavádění automatizace knihovnických procesů do knihovní praxe. V praktické části bakalářské práce je formou polostrukturovaných rozhovorů a vyjádření pracovníků užšího vedení knihovny a dalších pracovníků prezentována problematika fúze Hudebního oddělení a Zvukové knihovny pro nevidomé a zrakově postižené. Závěr je věnován zhodnocení současné činnosti a situace obou oddělení a zamyšlení nad možným fungováním v budoucnu.

Klíčová slova

hudební oddělení – zvuková knihovna – knihovní služby pro zrakově postižené – knihovny pro nevidomé – Severočeská vědecká knihovna v Ústí nad Labem

Abstract

This thesis named "Retrospective Preview of the activities of the Music Department of SVK Ústí nad Labem and the concept of a future merger with the sound library", in the form of a case study describes, in the introductory part, the activities of the North Bohemian research library in General, in other parts it is described and evaluated the historical development of the Music Department and it is also described the transition from special funds to the Music Department, and as well the introduction of automation of library processes into library practice. In the practical part of the thesis is in the form of semi-structured interviews and statements by senior management personnel and other library staff presented the issue of the merger of the music department and a sound library for the blind and visually impaired. The conclusion is dedicated to the evaluation of current activities and the situation of both departments and reflection on the possible operation in the future.

Keywords

music department – sound library – library services for sight handicapped – libraries for sightless - North Bohemian research library

OBSAH

1. Úvod	3
1.1 Hudební oddělení veřejných knihoven	3
1.2 Služby zřakově hendikepovaným	5
1.2.1 Standard Handicap Friendly	5
2. Severočeská vědecká knihovna v Ústí nad Labem	7
2.1 Vědecká část SVK	9
2.1.1 Vědecká půjčovna	9
2.1.2 Všeobecná studovna	9
2.1.3 Studovna literárně vědní	10
2.1.4 Regionální studovna	10
2.1.5 Oddělení časopisů	10
2.2 Lidová část SVK	12
2.2.1 Lidová půjčovna	12
2.2.2 Dětské oddělení	12
2.2.3 Oddělení anglické literatury	13
2.2.4 Hudební oddělení	14
2.3 Okresní metodické oddělení	14
3. Oddělení speciálních fondů	15
4. Automatizace Hudebního oddělení	19
4.1 ISIS	19
4.2 FOXPRO	20
4.3 TINLIB	21
4.4 AKS Clavius	22
5. PRAKTICKÁ ČÁST - Fúze Hudebního oddělení a Zvukové knihovny pro nevidomé a zřakově postižené	23

5.1	Metodologický úvod.....	23
6.	Výchozí stav	24
6.1	Zvuková knihovna (do roku 2013)	24
6.1.1	Namátkou z historie... ..	25
6.1.2	Z činnosti Zvukové knihovny	26
6.2	Hudební oddělení (do roku 2013).....	27
6.2.1	Umístění a dokumentové fondy HU.....	27
6.2.2	Zaměstnanci a čtenáři.....	30
6.2.3	Knihovnické procesy a činnosti HU.....	30
	Graf č. 3: Hudební oddělení – výpůjčky celkem.....	33
6.2.4	Shrnutí	33
7.	Průběh fúze.....	34
7.1	Spojení ZK a HU	34
7.2	Fúze – plány versus realita	34
7.2.1	Důvody fúze	34
7.2.2	Plány a očekávání.....	35
7.2.3	Fúze – realita a vize.....	36
7.3	Organizační změny	38
8.	Provoz Hudebního Oddělení a Zvukové knihovny pro nevidomé a zrakově postižené v roce 2016	41
8.1	Hudební oddělení 2016.....	41
8.2	Zvuková knihovna 2016	42
9.	Perspektivy	43
9.1	Zvuková knihovna	43
9.2	Hudební oddělení.....	44
10.	Závěr.....	46
11.	Seznam využitých pramenů	48

Seznam grafů.....	54
Seznam obrázků	55
Seznam schémat	56
Přílohy	57
Příloha I: HENYCHOVÁ, Romana: Koncept Hudebního oddělení	57
Příloha II: BÜNTER, Miroslav: Text [vyjádření k fúzi HU a ZK].....	59
Příloha III: GALÁŠOVÁ, Ilona: Stanovisko vedení	61

Seznam zkratek

AACR2	Anglo-American Cataloguing Rules
AKS	automatizovaný knihovní systém
ASPI	autorizovaný systém právních informací
AV media	audiovizuální media
CD	Compact Disc
CDS/ISIS	Computerized Documentation Service/Integrated Set of Informations System
DVD	Digital Versatile Disc nebo Digital Video Disc
KKMG	Krajská knihovna Maxima Gorkého
MARC21	Machine-Readable Cataloging
MRI	Mezidárodní rok invalidů
MVS	meziknihovní výpůjční služba
OPAC	Online Public Access Catalog
PC	Personal Computer
RDA	Resource Description and Access
REKS	regionální knihovní systém
SKIP	Svaz knihovníků a informačních pracovníků České republiky
SVK	Severočeská vědecká knihovna
SVKMG	Státní vědecká knihovna Maxima Gorkého
UJEP	Univerzita Jana Evangelisty Purkyně
VISK	Veřejné informační služby knihoven
ZUŠ	základní umělecká škola

Předmluva

Cílem této bakalářské práce nazvané „*Retrospektivní náhled na činnost Hudebního oddělení SVK v Ústí nad Labem a koncepce budoucí fúze se Zvukovou knihovnou*“ je popsat a se zpětným náhledem zhodnotit vývoj a činnost Hudebního oddělení v Severočeské vědecké knihovně v Ústí nad Labem a jeho následné systémové propojení se Zvukovou knihovnou pro nevidomé a zrakově postižené. Práce je provedena formou případové studie.

Přípravy podkladů a zadání tématu této bakalářské práce byly zahájeny ještě v době plánované fúze, tj. v roce 2012. V době psaní práce byla tato etapa završena, proto bylo možné změnit futuristický pohled na pohled popisu proběhlého projektu. Situace, která je v práci zachycená, tak pojednává zejména stav v letech 2013 - 2016.

Téma bakalářské práce bylo zvoleno vzhledem k mému dlouholetému pracovnímu zařazení v Hudebním oddělení Severočeské vědecké knihovny, spolupráci se Zvukovou knihovnou pro nevidomé a zrakově postižené a zájmu o problematiku knihovnických služeb zrakově hendikepovaným občanům.

Pro vypracování bakalářské práce byly použity zejména interní a roční hodnotící materiály Severočeské vědecké knihovny v Ústí nad Labem a další zdroje citované v seznamu použité literatury. Dále jsem využila citace polostrukturovaných rozhovorů se zástupci vedení knihovny a dalšími zaměstnanci. Zahrnula jsem také vlastní postřehy a zkušenosti získané více než 20letou praxí v hudebním knihovnictví.

Úvodní kapitola je zaměřena na dekompozici knihovnického systému a stručné obecné seznámení s problematikou fungování hudebních oddělení veřejných knihoven. Dále je v Úvodu krátce pojednáno o knihovnických službách pro hendikepované uživatele, a to se zaměřením na zrakově postižené uživatele knihoven. Následující kapitola souhrnně popisuje Severočeskou vědeckou knihovnu v Ústí nad Labem, její rozčlenění, fondy, činnosti a služby. Ve třetí kapitole je popsán vznik a fungování Oddělení speciálních fondů¹ a jeho zásadní vliv na zpestření služeb SVK. O zavádění automatizace do Hudebního oddělení je pojednáno ve čtvrté kapitole této bakalářské práce.

¹ Předchůdce Hudebního oddělení

Praktická část bakalářské práce začíná pátou kapitolou – Fúze hudebního oddělení se zvukovou knihovnou pro nevidomé a zrakově postižené. Zde nastává změna oproti původnímu zadání bakalářské práce a namísto *koncepce budoucí fúze* formou případové studie popisují fúzi již proběhlou a organizační změny s tím spojené.

V závěrečné kapitole je zmíněn cíl bakalářské práce - a to shrnutí minulé a současné činnosti hudebního oddělení a zvukové knihovny pro nevidomé a zrakově postižené SVK v Ústí nad Labem a vyjádření úvah, podnětů a návrhů pro možné fungování budoucí.

1. Úvod

Většinu knihoven současnosti nejlépe charakterizuje termín *hybridní knihovna*. Takový typ knihovny (na rozdíl od *knihovny klasické*) využívá automatizovaný knihovní software a připojení na internet. Fondy hybridních knihoven tvoří nejen knihy a klasické tištěné dokumenty, ale také zvukové a audiovizuální dokumenty a dále multimédia a zakoupený přístup k digitálním dokumentům (STÖCKLOVÁ, 2008). Tato bakalářská práce je náhledem na fungování oddělení pracujících právě s netištěnými dokumenty – hudebního oddělení a specializované zvukové knihovny.

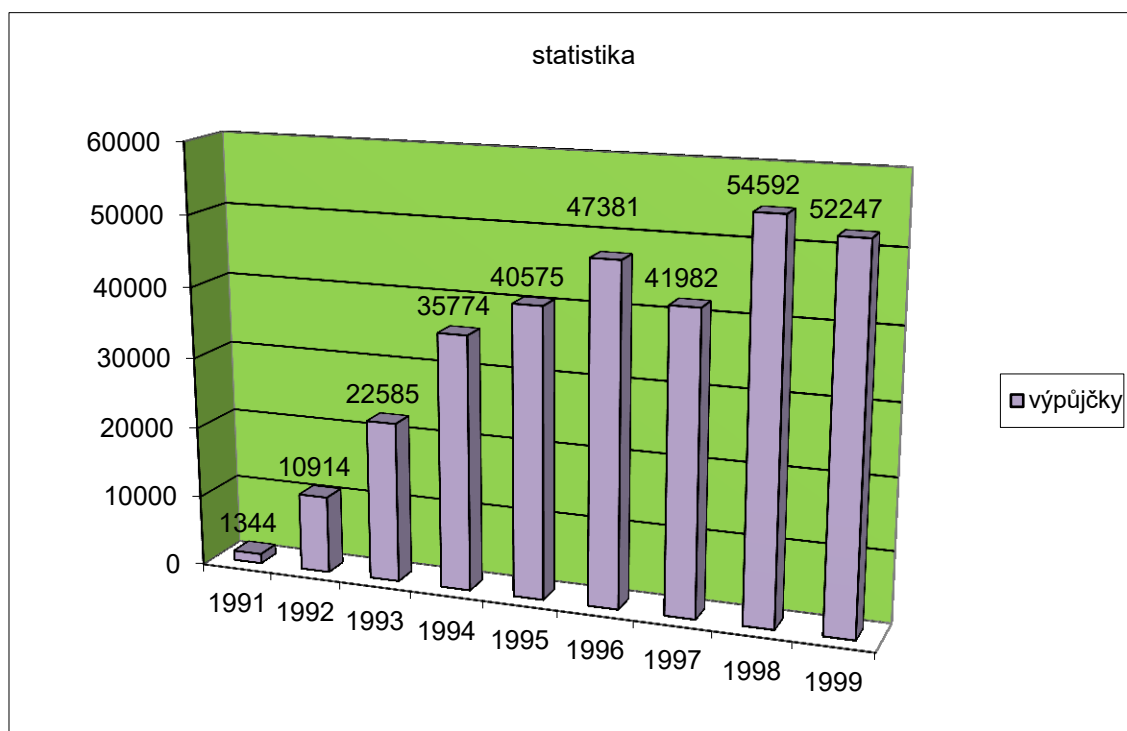
Cílem bakalářské práce je rozbor vývoje a činnosti Hudebního oddělení Severočeské vědecké knihovny v Ústí nad Labem a Zvukové knihovny pro nevidomé a zrakově postižené a popis a vyhodnocení jejich následné fúze.

1.1 Hudební oddělení veřejných knihoven

Hudební oddělení knihoven nebo samostatné hudební knihovny nejsou v českém knihovnictví žádnou novinkou. Největší hudební knihovna v ČR - hudební oddělení Ústřední knihovny Městské knihovny v Praze – existuje jako součást původně Obecní knihovny už od roku 1893, druhá největší hudební knihovna - hudební knihovna v Knihovně Jiřího Mahena v Brně – existuje od roku 1962. Hudební materiály (hudebniny, libreta, katalogy) se v knihovnách vždy vyskytovaly. Okrajově existovaly hudební koutky či kabinety, později vznikala samostatná hudební oddělení. Nelze se tedy bez výhrad ztotožnit s názorem, že většina hudebních knihoven reálně vznikla vyčleněním knih o hudbě, hudebnin a gramodesek do zvláštního úseku (oddělení) až po roce 1989 a to především jako nabídka rozšíření služeb veřejnosti (FOBEROVÁ, 2010).

Službami rozšířenými o zprostředkování hudby knihovny boří tradiční vnímání knihoven jako institucí, které půjčují zejména knihy a tištěné dokumenty. Toto již dávno neplatí a uživatel nachází v knihovně nejen tradiční materiály a služby, ale setkává se i s pestrou nabídkou dalších služeb, nosičů (CD, DVD) a médií a v současné době například také on-line databází, digitálních dokumentů, zvukových knih, elektronických zdrojů a dalších.

Na grafu výpůjček popisovaného Hudebního oddělení SVK v Ústí nad Labem lze demonstrovat maximální boom výpůjčních služeb tohoto oddělení.

Graf č. 1: Statistika výpůjček Hudebního oddělení²

Přelom tisíciletí a další roky přinesly změny i do „hudebních“ služeb. Bohužel změny pro knihovny ne právě příhodné. Legislativní změny v podobě nových podmínek pro půjčování zvukových záznamů v knihovnách mimo jiné stanovují, že knihovny, které poskytují absenční půjčování, mohou zvukový záznam půjčit až po uplynutí 9 měsíců od jeho nákupu, respektive vydání³. Masivní rozšíření internetu – a tím i snadná dostupnost hudby (ať už legální či nelegální), digitalizace, rozpad hudebního průmyslu – to vše nutí hudební oddělení a knihovny k zamyšlení a radikální změně a inovaci poskytovaných služeb, zastavení poklesu statistiky a úbytku klientely.

Úkolem managementu a vedoucích pracovníků knihoven tak je správně nastavit koncepci a zformulovat a dobře zvolit strategii dalšího vývoje hudebních knihoven (FOBEROVÁ, 2010).

² Vstupní data z interních materiálů

³ Nové podmínky pro půjčování v knihovnách. *Ipk.nkp.cz* [online]. ©2015 [cit. 2017-07-15].

Dostupné z: http://ipk.nkp.cz/legislativa/01_LegPod/autorske-pravo/ZvukPujcPodm.htm

1.2 Služby zrakově hendikepovaným

Problematika přístupnosti knihoven a využívání jejich služeb osobami se specifickými potřebami je téma velmi důležité jak z hlediska etiky a potřeby respektování lidské důstojnosti, tak i z hlediska požadavku na rovnost příležitostí vyjádřenému v Listině základních práv a svobod. Požadavek na přístupnost knihovnických a informačních služeb je zakotven v Knihovním zákoně (zákon č. 257/2001 Sb.)⁴. Ten stanovuje povinnost veřejných knihoven zajistit přístup k informacím všem osobám *bez rozdílu*. Z hlediska legislativy tedy přístupnost knihovnických služeb není ničím okrajovým, nýbrž nutnou podmínkou, kterou má splňovat každá veřejná knihovna (CERNIŇÁKOVÁ, 2014)

1.2.1 Standard Handicap Friendly⁵

Standard pro práci s hendikepovanými byl vypracován Sekcí služeb osobám se specifickými potřebami SKIP v rámci naplňování Koncepce rozvoje knihoven ČR na léta 2011 až 2015⁶. Kromě rovného přístupu k informacím je cílem standardu postihnout specifika práce

s uživateli knihoven se specifickými potřebami, navrhnout vhodná opatření a stanovit kritéria, která by měla knihovna splňovat, aby byla k osobám se specifickými potřebami uživatelsky vstřícná a zajistila jim rovné podmínky.

Pro naplnění standardu je nezbytné přihlídnout k místním podmínkám a potřebám

⁴ ČESKO. Zákon č. 257 ze dne 29. června 2001 o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon). In: Sbirka zákonů České republiky. 2001, částka 98, s. 5683-5688. ISSN 1211-1244. Dostupný také z: http://ipk.nkp.cz/legislativa/01_LegPod/knihovni-zakon-257-2001-sb.-a-navazne-provadeci-prepisy/Zakon257.htm

⁵ *Rovný přístup - Standard Handicap Friendly: metodická příručka pro práci knihoven s uživateli s postižením. Sekce služeb osobám se specifickými potřebami SKIP ČR; [k vydání připravily Eva Cerniňáková a Helena Hubatková Selucká].* 1. vyd. Praha: Národní knihovna České republiky - Knihovnický institut, 2014. 92 s. ISBN 978-80-7050-641-7.

⁶ Koncepce rozvoje knihoven ČR na léta 2011 – 2015. *Ústřední knihovnická rada* [online]. Ústřední knihovnická rada, 2012 [cit. 2017-07-15]. Dostupné z: <http://ukr.knihovna.cz/koncepce-rozvoje-knihoven-cr-na-leta-2011-2015/>

a poskytnout služby, které jsou pro komunitu vhodné a účelné. Splnění požadavků standardu přináší užitek nejen znevýhodněným uživatelům, nýbrž je zároveň přínosem pro běžnou populaci a uživatele knihoven (HUBATKOVÁ SELUCKÁ, 2014).

Služby veřejných knihoven uživatelům se speciálními potřebami nejsou v dnešní době ničím novým ani mimořádným – existuje mnoho knihoven, které své služby znevýhodněným uživatelům nanejvýš kvalitně a profesionálně poskytují.

Zůstaneme-li u tématu této práce – často ruku v ruce s hudebními odděleními a knihovnami fungují také zvukové knihovny pro zrakově postižené uživatele.

Jako zrakové postižení jsou označovány problémy získávání informací zrakem (tj. čtením, zrakovou orientací v prostoru aj.), které není možné odstranit běžnou korekcí. Jde o široké spektrum od problémů s viděním při špatném osvětlení, přes různé oční vady až po úplnou slepotu. Také senioři mají často potíže se zrakovým vnímáním, které se vlivem stárnutí zhoršuje.

Zásadní a specifická je role zajištění přístupu zrakově postižených k informacím. Jde o uživatelsky přístupnou formu informačních nosičů a dokumentů, např. knihy tištěné velkým písmem, audioknihy, přepisy filmů v úpravě pro nevidomé, elektronické dokumenty a jiné. Kromě vlastních dokumentů hraje v přístupu k informacím roli také speciální technické vybavení jako např. zařízení pro poslech audiozáznamů, počítačové programy s hlasovým výstupem, programy zpřístupňující nevidomým a slabozrakým tištěný text, kamerové a softwarové lupy a další. Wi-Fi připojení umožňující využít notebook s vlastními programy a nastavením je jistě výhodou. Dalším aspektem přístupnosti je pokud možno zajištění bezbariérového přístupu a dostatečného označení překážek, případně instalace orientačních prvků či navigačních systémů (CERNIŇÁKOVÁ, 2011).

Protože předmětem této práce je Hudební oddělení Severočeské vědecké knihovny v Ústí nad Labem, bude následující kapitola věnována stručné charakteristice této zastřešující instituce.

2. Severočeská vědecká knihovna v Ústí nad Labem

Severočeská vědecká knihovna v Ústí nad Labem je příspěvkovou organizací, kterou od července 2001 zřizuje Ústecký kraj. Ve smyslu zákona č. 275/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon) je krajskou knihovnou, ale zároveň plní i funkci městské knihovny.

Severočeská vědecká knihovna v Ústí nad Labem také zajišťuje plnění a koordinaci regionálních funkcí vybraných pověřených knihoven v kraji a je pověřenou knihovnou pro okres Ústí nad Labem. Své funkce plní knihovna ve dvou hlavních budovách: v ul. Velká Hradební 49 a v ul. W. Churchilla 3, dále pak v pobočkách v jednotlivých částech města.⁷

Vědecká část SVK sídlí v ulici Velká Hradební 49 ve stavebně propojených budovách původní prvorepublikové vily a přístavby z roku 1996. Nutno říci, že obě tyto budovy – ač je od sebe dělí pár desítek let – by si zasloužily obnovu. Ať už v podobě rekonstrukce (vila) nebo alespoň renovace (přístavba).

Ve Vědecké části slouží veřejnosti tato oddělení a studovny:

- Vědecká půjčovna
- Všeobecná studovna
- Regionální studovna
- Studovna literárně vědní
- Studovna výtvarného umění
- Oddělení časopisů

⁷ Knihovní řád. *Svkul.cz* [online]. Severočeská vědecká knihovna, ©2017 [cit. 2017-07-16]. Dostupné z: <http://www.svkul.cz/o-knihovne/dokumenty/knihovni-rad/>

Sídlo Lidové části⁸ Severočeské vědecké knihovny v Ústí nad Labem je situováno v centru města, v ulici Winstona Churchilla 3.

Ulici Winstona Churchilla tvoří převážně reprezentativní prvorepublikové vily a Lidová část SVK je umístěna v jedné s nich. Dvoupatrovou palácovou vilu ve stylu pozdně secesního neoklasicismu si nechal postavit uhelný magnát Hans Weinmann v letech 1929 – 1930 jako obytný dům. Během II. světové války vilu využívala německá tajná státní policie, poté říšské ministerstvo vnitra. Po roce 1945 byla vila zkonfiskována státem. Několik let tu sídlila politická škola KV KSČ, dům sloužil i jako městský národní výbor (BROŽEK, 2008).

Od roku 1990 funguje v palácové vile Severočeská vědecká knihovna - Lidová část, kterou v současné době tvoří tato výpůjční oddělení:

- Lidová půjčovna
- Hudební oddělení
- Zvuková knihovna
- Dětské oddělení
- Oddělení anglické literatury

Funkci městské knihovny plní SVK na svých pobočkách v jednotlivých částech města. Poboček knihovny bohužel v Ústí nad Labem stále ubývá. V současné době poskytují uživatelům v různých částech města služby pouze 6 poboček.

Jsou to pobočky:

- Hornická
- Kamenný Vrch
- Klíše
- Krásné Březno
- Mojžíř
- Stříbrníky

Rušení poboček, kde SVK není majitelem objektu, bohužel nelze nijak významně ovlivnit ani zastavit. To pro knihovnu znamená odliv čtenářů a uživatelů, neboť mnozí byli zvyklí právě

⁸ Označení „Lidová část“ vzniklo historickým vývojem a je srozumitelné komunitě uživatelů i knihovníků, Je také uvedeno v oficiálních materiálech knihovny

na tu svoji. Velkou a dlouholetou pobočku v městské části Všebořice nezachránily ani kritické články v tisku, ani petice samotných čtenářů.⁹

I přes tuto nepříjemnou komplikaci ve vztahu mezi knihovnou a čtenářskou veřejností, se SVK v Ústí nad Labem snaží svým uživatelům poskytovat kvalitní odborné knihovnické a informační služby.¹⁰

2.1 Vědecká část SVK¹¹

2.1.1 Vědecká půjčovna

Vědecká část SVK ve své Vědecké půjčovně (dále VP) nabízí k *absenční* výpůjčce odborné publikace ze všech vědních oborů, jinojazyčnou literaturu, učebnice, jazykové slovníky, turistické průvodce a mapy, divadelní hry, svázané ročníky časopisů, AV media a elektronické zdroje a nově také deskové a karetní hry. *Prezenčně* VP půjčuje svázané ročníky novin a některých časopisů a knihy vydané před rokem 1900. Dokumenty z detašovaných skladů mohou registrovaní uživatelé objednat elektronicky. Výzva k vyzvednutí dokumentu jim přijde na email, případně mobil – pokud jej uvedli při své registraci.

2.1.2 Všeobecná studovna

Prezenční služby poskytuje Vědecká část SVK ve svých studovnách. Nejnavštěvovanější je Všeobecná studovna s prezenčním fondem více než 11 tisíc svazků z různých vědních oborů. Kromě tohoto fondu studovna nabízí v rámci služby ČSN on-line přístup do báze plných textů norem. Dále mj. úplné Sbírky zákonů ČR od r. 1918 v tištěné i elektronické podobě. Za zmínku stojí také přístup k databázím ANOPRESS, EBSCO, Naxos

⁹ LUKÁŠ, Vít. Knihovna ve Všebořicích končí. *Ústecký deník*. 21. ledna 2014, s. 3 + foto

KŮS, Ondřej. Čtenáři se v Ústí bouří: knihovna dostává od města málo peněz. *5plus2*. 14. února 2014, s. 1 a 3

¹⁰ Oddělení a pobočky. *Svkul.cz* [online]. Severočeská vědecká knihovna v Ústí nad Labem, ©2017 [cit. 2017-07-16]. Dostupné z: <http://www.svkul.cz/oddeleni-a-pobocky/>

¹¹ Vědecká část. *Svkul.cz* [online]. Severočeská vědecká knihovna v Ústí nad Labem, ©2017 [cit. 2017-07-16]. Dostupné z: <http://www.svkul.cz/oddeleni-a-pobocky/vedecka-cast/>

Music Library, Kramerius. Uživatelům zde slouží 7 PC s přístupem na internet a 1 multimediální PC s přístupem do ASPI a ČSN on-line. Seniorům a maminkám na mateřské dovolené nabízí (po předchozí domluvě) pracovníci Všeobecné studovny lekce výuky internetu (základy práce s internetem).

2.1.3 Studovna literárně vědní

Přes 45 tisíc svazků z oboru české a světové literatury může uživatel najít ve Studovně literárně vědní. Fond doplňují literární a jazykovědná periodika, kartotéka recenzí a kritik, Výběr kulturních výročí, Kalendárium kulturních výročí a knižní vydání České národní bibliografie.

2.1.4 Regionální studovna

Sousedící Regionální studovna poskytuje ke studiu téměř 17 tisíc knižních svazků a kartografických dokumentů vztahujících se k Ústeckému (dříve Severočeskému) kraji. Jsou to převážně díla autorů příslušných k regionu, vydaná v regionu nebo tématicky se týkající tohoto regionu. Přístupná jsou zde také regionální periodika, regionální článková bibliografie nebo databáze regionálních osobností.

Fond Studovny výtvarného umění obsahuje asi 7 tisíc svazků knih a 47 titulů časopisů z široké oblasti výtvarného umění. Uživatelé zde, jako i v ostatních studovnách, mohou využít skenery a samoobslužné kopírky.

2.1.5 Oddělení časopisů

Oddělení časopisů je poslední popisovanou, ne však nepodstatnou součástí, Vědecké části SVK. Podle typu služeb je rozděleno na dvě části.

1. část – Studovna časopisů – prezenčně na volném výběru nabízí na 2000 titulů nesvázaných časopisů a novin, jak českých, tak zahraničních. Uživatelům jsou dále k dispozici 2 PC s přístupem na internet, do databází ANOPRESS a EBSCO a 1 PC s přístupem do systému

Kramerius.

2. část – Čítárna – obsahuje přibližně 500 titulů novin a časopisů (českých i zahraničních) k prezenčnímu i absenčnímu půjčování.

2.2 Lidová část SVK¹²

2.2.1 Lidová půjčovna

Svou funkci městské knihovny plní Severočeská vědecká knihovna v Ústí nad Labem v tzv. Lidové části SVK. Lidová půjčovna je především půjčovna beletrie a populárně naučné literatury, která uživatelům nabízí fond o objemu asi 95 tisíc svazků a to částečně na volném výběru a částečně ve skladech. Ze skladů je možno objednávat prostřednictvím elektronického on-line katalogu. Prezenčně lze v Lidové půjčovně nahlédnout např. do dokumentů starších 100 let a některých příručních dokumentů např. Ottova slovníku naučného a jiných.

Fond beletrie na volném výběru obsahuje asi 36 000 svazků a knihy jsou řazeny abecedně. Dále je beletrie rozdělena podle žánrů a pro lepší orientaci uživatelů barevně označena na hřbetech knih.

Populárně-naučná literatura je na volném výběru stavěna podle mezinárodního desetinného třídění a fond obsahuje asi 12 tisíc svazků.

2.2.2 Dětské oddělení

Dalším oddělením Lidové části SVK je Dětské oddělení. Toto oddělení je umístěno v suterénních prostorách palácové vily a malý čtenář tudíž musí zdolat poměrně příkré schody. Tento „hazard“ se mu nicméně vyplatí, protože Dětské oddělení nabízí spoustu zábavy, poučení a lákadel. Dětské oddělení disponuje širokým výběrem knih a časopisů pro děti a mládež do 15 let. Dále absenčně půjčuje vzdělávací počítačové hry, elektronické encyklopedie, audioknihy, vybraná hudební CD, DVD s pohádkami pro nejmenší a také

¹² Lidová část. *Svkul.cz* [online]. Severočeská vědecká knihovna v Ústí nad Labem, © 2017 [cit. 2017-07-16]. Dostupné z: <http://www.svkul.cz/oddeleni-a-pobocky/lidova-cast/>

Označení „Lidová část“ vzniklo historickým vývojem a je srozumitelné komunitě uživatelů i knihovníků, je také uvedeno v oficiálních materiálech knihovny

dřevěné hlavolamy.

K dalším službám a činnostem Dětského oddělení patří internet zdarma pro registrované čtenáře, včetně tisku, kopírování, stolní hry a hlavolamy, soutěže a akce pro veřejnost, tvořivé dílny, setkání s autory a jiné kulturní a výchovné akce.

2.2.3 Oddělení anglické literatury

Oproti Dětskému oddělení v suterénu, Oddělení anglické literatury můžeme najít v prostorách tzv. půdní vestavby. Kromě výpůjčních služeb provádí toto oddělení také administraci Cambridgeských zkoušek, organizuje metodické semináře pro učitele, kulturní a vzdělávací akce, nabízí informační a kopírovací služby a veřejný internet. Fond Oddělení anglické literatury tvoří beletrie v angličtině, literatura pro děti, přípravné cvičebnice na Cambridgeské zkoušky, učebnice obecné angličtiny se všemi komponenty pro všechny jazykové úrovně a věkové kategorie, učebnice specifické angličtiny, metodické příručky pro učitele, adaptovaná četba pro všechny jazykové úrovně doplněná poslechem na CD, reálie Britských ostrovů a anglicky mluvících zemí, audioknihy, výkladové a překladové slovníky, encyklopedie, turistické průvodce a denní tisk a časopisy. K významným knižním darům v Oddělení anglické literatury patří kolekce knih Library of America¹³ a dar Japonské nadace The Nippon Foundation¹⁴.

Kromě Oddělení anglické literatury se nachází v prostorách půdní vestavby přednáškový sál pro pořádání různých vzdělávacích a kulturních akcí, autorských čtení, cestovatelských besed, školení apod. Velkou návštěvnost a oblibu u uživatelů a návštěvníků knihovny pravidelně zaznamenává cyklus scénického čtení Listování¹⁵ (např. s hercem Lukášem Hejlíkem.)

Časté jsou akce pořádané Dětským oddělením – ať již jde např. o pasování prvňáčků na čtenáře nebo stále populární Noc s Andersenem.

¹³ Kolekce téměř 200 knih zlatého fondu amerického písemnictví.

¹⁴ Dar v rámci projektu 100 Books for Understanding Contemporary Japan – publikace v angličtině tématicky zaměřené na současné Japonsko.

¹⁵ <http://www.listovani.cz/>

2.2.4 Hudební oddělení

Hudební oddělení navazuje na činnost Oddělení speciálních fondů (podrobněji v kapitole 3). Nachází se v 1. patře vily, v bývalých soukromých pokojích pana a paní Weinmannových¹⁶.

Detailní dekompozice Hudebního oddělení je uvedena v praktické části této práce.

Veškerý knihovní fond všech oddělení, studoven a poboček může uživatel vyhledat v elektronickém on-line katalogu na webových stránkách knihovny. Je-li tento uživatel registrovaným čtenářem, může využít odkazu *Čtenářské konto* a pracovat nejen se svým účtem v knihovně (prodlužování, rezervace...), ale získá i přístup k dalším službám. Uživatelé mohou také využívat službu MVS¹⁷ a službu Ptejte se knihovny¹⁸. Rovněž mohou přispět svým tipem na nákup dokumentů do fondu knihovny.

2.3 Okresní metodické oddělení

Plnění funkce pověřené knihovny pro okres Ústí nad Labem zajišťuje v Severočeské vědecké knihovně Okresní metodické oddělení (dále OMO). Toto oddělení zajišťuje odborné metodické vedení knihoven, centrálně eviduje nakoupené knihy, zajišťuje odborné knihovnické zpracování knih a jejich technickou úpravu, poskytuje katalogizační záznamy v elektronické podobě knihovnám používajícím AKS¹⁹, buduje fond výměnného souboru, půjčuje místním lidovým knihovnám knihy z fondu výměnného souboru, vytváří souborný katalog okresu Ústí nad Labem, spravuje data regionálního knihovního systému (REKS), spravuje webové stránky jednotlivých knihoven okresu Ústí nad Labem. V současné době OMO metodicky řídí 21 knihoven okresu Ústí nad Labem.²⁰

¹⁶ BROŽEK, Aleš. *Osudy domů a obyvatel Churchillovy ulice v Ústí nad Labem*. Ústí nad Labem: Severočeská vědecká knihovna, 2008. ISBN 978-80-7055-159-2

¹⁷ MVS – meziknihovní výpůjční služba

¹⁸ Virtuální referenční služba

¹⁹ AKS – automatizovaný knihovní systém

²⁰ OKRESNÍ METODICKÉ ODDĚLENÍ. O nás. *Omo.svkul.cz* [online]. [2017] [cit. 2017-07-25]. Dostupné z: <http://omo.svkul.cz/onas.html>

3. Oddělení speciálních fondů²¹

Následující kapitola stručně popisuje činnost Oddělení speciálních fondů, jako historického předchůdce Hudebního oddělení.

Uživatelé ústecké knihovny – ať už v průběhu let nesla jakýkoliv název – měli vždy kladný vztah nejen ke knihám a tištěným dokumentům, ale také k hudbě, o čem svědčí fakt, že již v roce 1952 zahájil v tehdejší Krajské knihovně Maxima Gorkého činnost Kabinet pro studium hudby a dramatu jako speciální studovna pro poslech hudebních skladeb.

Po adaptaci knihovny v roce 1975 vzniklo několik nových oddělení, mezi nimi také Oddělení speciálních fondů (dále OSF) s řízeným sluchátkovým poslechem. Toto oddělení se od ostatních oddělení lišilo především svou specifíčností a „autonomií“ v rámci knihovny.

OSF bylo budováno jako komplexní, to znamená, že kromě poskytování služeb veřejnosti bylo v jeho pracovní náplni i zpracování speciálních fondů dokumentů. S výjimkou fondu knižních publikací zaměřených na obor výtvarného umění, zajišťovalo OSF akvizici, evidenci a zpracování audiálních a audiovizuálních dokumentů, plakátů a hudebnin a s tím spojené další odborné činnosti jako je budování a redigování katalogů. Uživatelům byly poskytovány knihovnicko-informační služby a to především formou prezenčních výpůjček. Kolektivnímu uživateli byly umožněny i výpůjčky absenční. Bibliograficko-informační služba z oboru hudba a výtvarné umění byla poskytována ve spolupráci s bibliografickým oddělením. Vzhledem ke statusu krajské knihovny, OSF koordinovalo činnost hudebních oddělení veřejných knihoven v rámci tehdejšího Severočeského kraje. Dalšími spolupracujícími institucemi byla např. Katedra hudební výchovy Pedagogické fakulty UJEP v Ústí nad Labem, ZUŠ, Konzervatoř Teplice nebo pobočka Hudební mládeže České republiky²²

²¹ SIPKOVÁ, Hana. *Organizace fondu a knihovnicko-informačních procesů v nové koncepci SVK v Ústí nad Labem*. Praha, 1991. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Katedra vědeckých informací a knihovnictví.

²² Hudební mládež je nestátní nezisková organizace pro oblast práce s dětmi a mládeží. Uznaná MŠMT. Sdružuje mladé lidi do 29 let, kteří se zajímají o kvalitní kulturu a umění.

Dokumentový fond OSF tvořily menší samostatné fondy: audiální dokumenty – tzn. gramofonové desky, magnetofonové kazety, od roku 1986 také kompaktní disky, dále vizuální dokumenty – diapozitivy, diafilmy, audiovizuální dokumenty – videokazety a dále faksimile, bibliofilie a obrazové publikace z výtvarného umění a architektury. Tento fond byl doplněn základními příručkovými díly z oboru hudba a jazykovými učebnicemi, jejichž součástí byly zvukové nahrávky (s postupem času na různých typech nosičů).

Volný výběr knižního fondu tvořila především ojedinělá sbírka obrazových publikací výtvarného umění, která obsahovala zejména drahé zahraniční publikace. Dílčí fondy bibliofilii, faksimilií a vzácných exemplářů knih byly z důvodu ochrany knihovního fondu umístěny v uzamčených skříních a trezoru a poskytnuty na vyžádání.

Příkladem je druhé české vydání Herbáře aneb bylináře (1586, tiskárna Daniela Adama z Veveslavína) Pietra Andrey Mattioliho. V roce 1971 knihovna dále do fondu zakoupila faksimile Vyšehradského kodexu, Velislavovy bible a Kroniky Trojanské. K dalším zajímavým titulům lze řadit faksimile atlasu pro kurfiřta Friedricha Wilhelma von Brandenburg, Atlas Velkého kurfiřta. Originál uchovávají knihovny v Londýně, Berlíně a Rostocku. Přestože je faksimile asi čtyřikrát menší než originál, svou hmotností kolem 20 kg je nejtěžší knihou ve fondu knihovny.

Fond zvukových dokumentů obsahoval většinu československé produkce vážné hudby, vydané od počátku 70. let 20. století, výběrově pak populární hudbu a mluvené slovo. V roce 1990 tvořilo fond zvukových dokumentů téměř 13 000 knihovních jednotek, z toho asi 12 000 gramofonové desky, 500 magnetofonové kazety a necelých 500 kompaktní disky.

Většina fondu zvukových dokumentů byla umístěna v příručném skladišti, část gramofonových desek pak v poměrně nevyhovujících podmínkách v malém skladišti v suterénu budovy knihovny.

Dalším dílčím fondem OSF byl fond diapozitivů a diafilmů, který obsahoval zhruba 14 000 knihovních jednotek a byl tvořen zejména diapozitivy získanými v rámci mezinárodní výměny s tehdejší SSSR. Vzhledem k rychlému blednutí barev diapozitivů a destrukci papírových rámečků, byla již koncem 80. let 20. století hodnota tohoto fondu prakticky nulová.

Každému dílčímu fondu OSF odpovídalo dokumentografické zpracování podle tehdy platných katalogizačních pravidel. Pouze knižní publikace byly dodávány do OSF centrálně zpracované OZKF (Oddělení zpracování knihovního fondu) a byly zachyceny ve jmenném katalogu a předmětovém katalogu monografií malířů, grafiků a sochařů. Místní seznam suplovala kartotéka knižních lístků, kde se zároveň evidovaly i mimořádné absenční výpůjčky. Audiální a audiovizuální dokumenty byly získávány koupí většinou na základě osobního výběru v prodejnách (Supraphon) nebo kulturních střediscích (NDR, MLR, PLR), příp. darem. Následovala evidence do příslušných přírůstkových a místních seznamů podle typu nosiče. OSF dále shromažďovalo a zpracovávalo fond hudebnin, který byl ale půjčován v Ústřední půjčovně pro dospělé (dále ÚPD).

Ve své době atraktivní služba přehrávání gramofonových desek si rychle získala oblibu čtenářů, zvláště mladých. Zájem dosáhl takové intenzity, že docházelo k nepřehledným situacím a návštěvy neúměrné možností oddělení musely být regulovány. Proto od 15. 10. 1977 bylo, v souladu s nově vydaným řádem knihovny, zavedeno přehrávání desek jako služba pouze pro návštěvníky s platným čtenářským průkazem KKMKG. Toto opatření snížilo počet uživatelů na únosnou míru a současně umožnilo založit jejich kartotéku. Obvyklé tehdy byla také evidence sociálního původu čtenářů, proto lze např. v roce 1977 doložit růst počtu uživatelů z řad učňovské a dělnické mládeže a následný průzkum dokazuje, že skoro 95% těchto „respondentů“ si půjčuje také knihy a navštěvuje i čítárnu odborných časopisů. Dnes možná úsměvné zastavení bylo tehdy ale běžnou praxí poplatnou socialistickému režimu.

Stále rostoucí zájem o přehrávkovou službu OSF vedl začátkem 80. let (20. stol.) k vymezení dnů pro přehrávání vážné a zábavné hudby. OSF vyšlo vstříc studujícím hudební katedry PF, členům ČHM a ostatním zájemcům a poslechu vážné hudby vyčlenilo 3 dny v týdnu. Zbylé 2 dny byly ponechány poslechu zábavné hudby. Toto rozdělení přehrávacích dnů a omezení přehrávání populární hudby způsobilo pokles návštěvnosti oddělení a pokles počtu

přehraných gramofonových desek, současně se ale zvýšil poměr přehrávek vážné hudby. Přicházejí posluchači Hudební katedry PF, kteří dříve pro studijní poslech neměli dost poslechových míst. V důsledku návštěv posluchačů PF a jejich příprav ke zkouškám plní OSF plán činnosti v roce 1984 opět na 167% a složení přehraných skladeb dokládá vyrovnaný stav mezi populární a vážnou hudbou.

Jak se ukázalo, zvukové nosiče se nestaly atraktivními jen pro řádné návštěvníky a uživatele. V druhé polovině roku 1985 došlo v Oddělení speciálních fondů k dvojímu vloupání, kdy byly odcizeny nejen magnetofonové kazety, ale i přehrávací technika.

4. Automatizace Hudebního oddělení

Rok 1990 přinesl ústecké knihovně řadu změn – změna názvu knihovny, nástup nového ředitele²³ a v neposlední řadě zakoupení prvních dvou počítačů a knihovnického softwaru CDS/ISIS. Zprvu tito „počítačovní průkopníci“ sloužili zejména ke shromažďování dat a budování bází dat menších fondů jednotlivých oddělení²⁴. V případě Hudebního oddělení to byla data zachycující a popisující fond kompaktních disků a magnetofonových kazet – báze CD a KAZET.

Koncepce využívání výpočetní techniky v SVK ke knihovnickým činnostem byla jednoznačně vedena ve směru zprostředkování informací a služeb v elektronické formě.

4.1 ISIS

Databázový systém CDS/ISIS (Computerized Documentation Service/Integrated Set of Informations System) byl prováděcím prostředkem pro první typ modulárního automatizovaného knihovnického systému. Splňoval požadavky na otevřený modulární systém a umožňoval jednotné zpracování různých typů dokumentů. Jeho cílem bylo vytvoření nekomerčního a uživatelsky výhodného systému pro automatizaci zejména malých a středně velkých knihoven.

Hudební oddělení v systému ISIS vytvářelo záznamy do bází kompaktních disků (**CD**) a magnetofonových kazet (**KAZET**). Z počátku byl na tomto počítači veden i elektronický výpůjční protokol v databázovém prostředí FOXPRO. O tomto kroku se zmiňujeme v této práci dále.

I když ISIS nesplňoval všechny nároky kladené na výkonný knihovnický systém a nebyl pro většinu knihovníků ani uživatelsky přívětivý a snadný, byl přesto vhodný pro získání prvních zkušeností při práci s bázemi dat a to díky své univerzálnosti a flexibilitě.

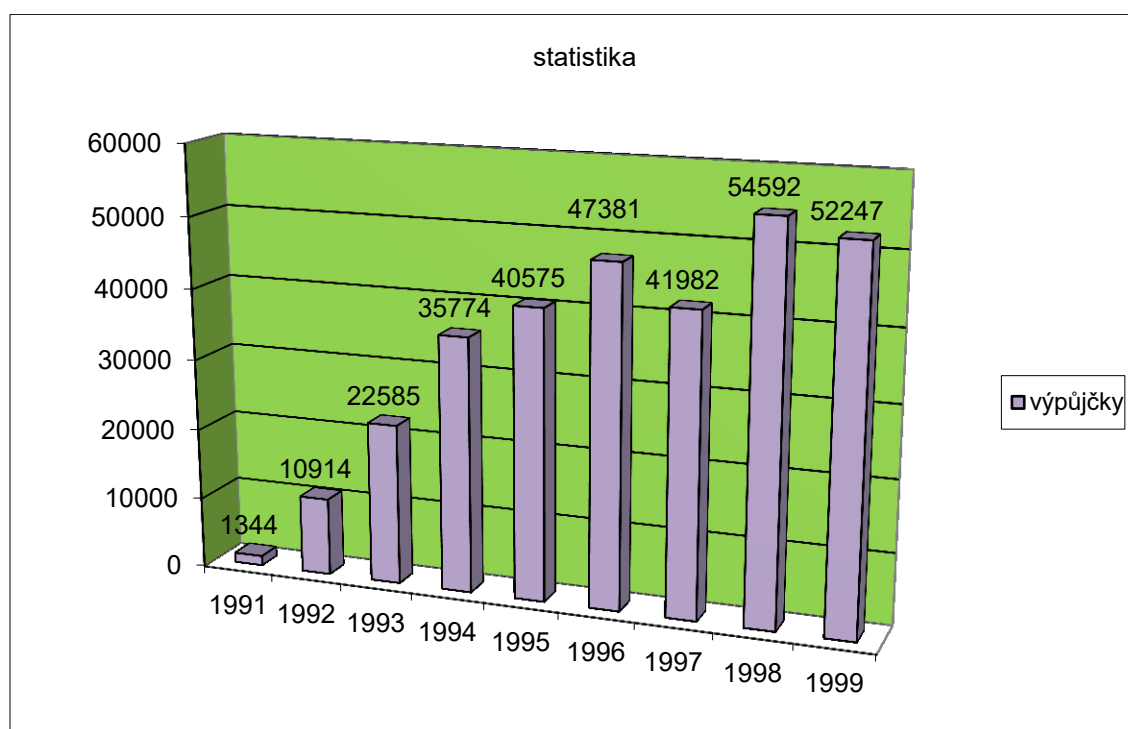
²³ Ing. Aleš Brožek

²⁴ První byla vytvořena báze odebíraných periodik SVK

4.2 FOXPRO

Databázový systém FOXPRO byl dalším produktem umožňujícím automatizovat některé knihovnické operace – v tomto případě výpůjční protokol v Hudebním oddělení.

Protože nárůst čtenářů využívajících absenčních služeb Hudebního oddělení v 90. letech 20. století dramaticky vzrostl, bylo nezbytně nutné opustit stávající sádkový systém výpůjček a pokusit se – zpočátku nekoncepčně a s velkou pomocí v IT zdatných uživatelů – zajistit automatizovaný výpůjční proces.

Graf č. 2: Statistika výpůjček Hudebního oddělení²⁵

Program s názvem KNIHOVNA sloužil k evidenci výpůjčního fondu kompaktních disků a k vedení záznamů o půjčených discích.

Pro potřeby programu KNIHOVNA byla využita data ze systému ISIS a to konkrétně báze dat čtenářů/uživatelů a báze dat kompaktních disků a magnetofonových kazet.

Program KNIHOVNA využívalo Hudební oddělení mnohem déle, než autoři programu

²⁵ Vstupní data z interních materiálů

původně předpokládali.

4.3 TINLIB

Na základě koncepce automatizace SVK pokračovalo v roce 1993 vybavování knihovny další výpočetní technikou. Zároveň byl nastíněn problém výběru automatizovaného knihovnického systému a to s přihlédnutím k finančním nárokům vzhledem k použití operačního systému, síťového softwaru a vlastního AKS.

Pro výběr automatizovaného knihovnického systému byly stanoveny obecné požadavky na systém a funkce. Vítězem výběru se stal systém TINLIB britské firmy IME.

Aby bylo možné nový AKS zprovoznit, bylo nutné nevyhovující technické vybavení nahradit novou technikou. Počátkem roku 1994 byla v budově Lidové část SVK v ulici WCH zprovozněna počítačová síť, instalován síťový software Novell Netware 3.12 a koncem května nainstalován knihovnický software TINLIB – později přejmenovaný na T-series.

Modulární architektura v té době moderního systému splňovala požadavky na AKS nejen v Hudebním oddělení, ale i celé SVK. Hudební oddělení tak plně využívalo modul katalogizace a výpůjčního protokolu. Protože šlo zároveň o systém integrovaný, k přechodu mezi moduly stačilo stisknutí jedné klávesy. Ovládání všech částí používalo stejnou metodologii, to znamená – zvládl-li uživatel jeden modul, použití ostatních je pak velmi snadné. Výhodou bylo zajisté i to, že data jednou vložená do systému byla okamžitě přístupná a využívána všemi použitými moduly. Automatizovaným knihovnickým systémem TINLIB a jeho uvedením do praxe v koncepci automatizace SVK v Ústí nad Labem se ve své diplomové práci zabývá kolegyně Darina Svobodová²⁶, proto je v této práci zmíněn AKS TINLIB pouze rámcově – bez rozpisu technických a jiných detailů a s přihlédnutím k užívání a praxi Hudebního oddělení.

²⁶ SVOBODOVÁ, Darina. *Aplikace automatizovaného knihovnického systému TINLIB ve Státní vědecké knihovně v Ústí nad Labem*. Praha, 1995. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav informačních studií a knihovnictví.

Protože rychlost vývoje IT je nesmírná, byl software TINLIB, nově T series, v roce 2006 vyhodnocen jako morálně zastaralý. V témže roce byl na základě výběrového řízení zvolen AKS Clavius SQL verze MS SQL 2005 táborské firmy LANius.

4.4 AKS Clavius

Automatizovaný knihovní systém Clavius je univerzální informační systém modulárního typu určený pro všechny typy knihoven. Řeší všechny činnosti týkající se evidence, katalogizace a sledování výpůjček všech dokumentů, které se běžně v knihovnách nacházejí. Pro evidenci výpůjček je využita technologie čárového kódu²⁷.

Do konce roku 2006 byl systém Clavius nainstalován na nový databázový server i s prvotním vzorkem překonvertovaných dat. Hudební oddělení v tomto roce dokončilo retrokatalogizaci hudebnin. V průběhu roku 2007 řešilo Hudební oddělení problémy spojené s přechodem na tento nový systém a problémy, které přináší zpracování neknižních dokumentů. Stálou snahou bylo akceptovat normy a katalogizační pravidla a zároveň udržet kontinuitu záznamů předchozích. Z nabízených modulů AKS Clavius využívá Hudební oddělení modul KATALOGIZACE, VÝPŮJČNÍ PROTOKOL a OPAC.

²⁷ LANIUS. Clavius – základní informace. *LANius cz* [online]. [2017] [cit. 2017-07-24]. Dostupné z: <http://www.lanius.cz/>

5. PRAKTICKÁ ČÁST - Fúze Hudebního oddělení a Zvukové knihovny pro nevidomé a zrakově postižené

Praktická část této bakalářské práce si stanovuje tyto cíle:

- Popsat a zhodnotit fúzi Hudebního oddělení a Zvukové knihovny
- Shrnout činnost nově vzniklého subjektu a zformulovat perspektivy dalšího vývoje

5.1 Metodologický úvod

Zvoleným postupem vypracování práce je kritická kompilace dostupných dokumentů, zejména interních materiálů Severočeské vědecké knihovny v Ústí nad Labem.

Další informace a podklady pro tuto část práce byly získány formou polostrukturovaných rozhovorů se členy užšího vedení knihovny, konkrétně s ředitelem Alešem Brožkem, statutární náměstkyní Ilonou Galášovou a náměstkem pro služby a styk s veřejností Miroslavem Bünterem.

Tyto rozhovory byly vedeny telefonickou a e-mailovou formou v květnu – srpnu 2016²⁸. O pohled na fúzi a koncepci fungování sloučených oddělení byla požádána i nově ustanovená vedoucí Hudebního oddělení a Zvukové knihovny Romana Henychová.

Všem respondentům managementu knihovny byly v rozhovorech položeny stejné otázky a všichni dotazovaní souhlasili se zveřejněním svých odpovědí v této práci.

Informace získané od respondentů (BROŽEK, GALÁŠOVÁ, BÜNTER, HENYCHOVÁ, 2016) byly zkompileovány v logických celcích v kapitole 7.2.

²⁸ Vše citováno v Seznamu využitých pramenů a emailová korespondence je součástí přílohy práce

6. Výchozí stav

Slučování obdobných typů výpůjčních oddělení není neobvyklé a probíhá i v jiných knihovnách – příkladem takového spojení je např. interiérové propojení Knihovny pro nevidomé a slabozraké s Hudební knihovnou v Knihovně Jiřího Mahena v Brně²⁹ nebo služby Hudebního oddělení Jihočeské vědecké knihovny v Českých Budějovicích³⁰.

Zvukové knihovny svou specifičností zauímají ve svých „mateřských knihovnách“ zvláštní postavení a i když dochází k jejich začleňování, ponechávají si velkou část autonomie, pramenící ze specializovanosti jejich orientace na zrakově hendikepované uživatele.

Nejinak je tomu i v ústecké Severočeské vědecké knihovně.

6.1 Zvuková knihovna (do roku 2013)

Zvuková knihovna pro nevidomé (dále ZK) při tehdejší Krajské knihovně Maxima Gorkého³¹ zahájila svou činnost počátkem roku 1977. Byla zřízena ve spolupráci s Ústřední slepeckou knihovnou a tiskárnou v Praze (nyní Knihovna a tiskárna pro nevidomé K. E. Macana) v rámci socialistického závazku.

Dokumentový fond ZK vždy byl a i v současné době je majetkem Knihovny a tiskárny pro nevidomé. Do užívání je deponován dočasně – po dobu činnosti Zvukové knihovny.

V době vzniku byla Zvuková knihovna umístěna při Oddělení speciálních fondů a způsob výpůjček na chodbě nebyl ani vyhovující, ani důstojný. Další lokalizace Zvukové knihovny v prostorách v ulici Na Schodech také nebyla pro zrakově hendikepované – zejména z důvodu

²⁹ Rekonstrukce v září 2011, při které došlo k interiérovému spojení obou knihoven a rozšíření bezbariérového přístupu klientů.

KJM BEZ BARIÉR. Zrakové postižení. *Kjm.cz* [online]. KJM Brno, ©2009-2017 [cit. 2017-07-25]. Dostupné z: <http://www.kjm.cz/knihovna-pro-nevidome-a-slabozrake-handicapovani>

³⁰ PRO ČTENÁŘE. Struktura služeb. *Cbvk.cz* [online]. JVK České Budějovice, ©1997-2017, [cit. 2017-07-25]. Dostupné z: <http://www.cbvk.cz/index.php?lang=CZ&s=ctenari&pg=sluzby#hudebni>

³¹ Nyní Severočeská vědecká knihovna v Ústí nad Labem

terénní náročnosti (ulice v prudkém kopci) – právě příznivá.

V roce 1991 získala Zvuková knihovna prostory ve Výrobním družstvu invalidů KARKO, jehož zaměstnanci také tvořili část uživatelské základny ZK.

6.1.1 Namátkou z historie...

V roce 1977 tvořilo fond Zvukové knihovny (dále ZK) 286 titulů knih na 721 magnetofonových páscích. Fond byl trvale zapůjčen Ústřední slepeckou knihovnou a tiskárnou v Praze.

V průběhu roku se do knihovny přihlásilo a služeb využívalo 40 čtenářů nejen z Ústí nad Labem, ale i z Děčína, Mostu, Duchcova a Mělníka.

Z důvodu adaptace Ústřední slepecké knihovny v Praze v roce 1979 nezískala ústecká ZK žádnou dodávku nových titulů knih, což se projevilo poklesem výpůjček oproti roku 1978.

Zlepšení nenastalo ani v následujícím roce 1980. Zásilka 90 titulů, většinou starých nahrávek, neměla na zvýšení výsledků činnosti ZK zásadní vliv.

Kromě Ústeckých, navštěvovali Zvukovou knihovnu v roce 1981 také uživatelé z Teplíc, Litoměřic, Velkých Žernosek, Děčína, Bíliny a České Lípy.

Přestože technické problémy Ústřední slepecké knihovny stále omezují četnost dodávek nových titulů, počet 3800 výpůjček za rok je optimální.

Kromě výpůjčních služeb se pracovníci ZK také podíleli na propagaci ZK ve sdělovacích prostředcích a to v rámci akcí k Mezinárodnímu roku invalidů. Informovali o práci ZK při SVK MG a o práci se zrakově postiženými čtenáři. Na celostátním semináři, pořádaném k MRI, přednesli diskuzní příspěvek o práci ZK a spolupráci se Svazem invalidů. V SVK MG instalovali pracovníci ZK k MRI 2 tématické výstavy.

Rok 1982 ovlivnila zásilka nových knih a tím se zvýšil zájem o služby Zvukové knihovny, což přineslo nárůst počtu uživatelů, knihovnu navštěvovalo 61 registrovaných čtenářů. V témže roce knihovna uzavřela dohodu s Okresní knihovnou Litoměřice o zapůjčení souboru zvukových knih, který byl pravidelně obměňován. Okresní knihovna Litoměřice poskytla tuto službu 12 hendikepovaným čtenářům. Ve spolupráci se základní organizací Svazu invalidů byl uspořádán koncert žáků Konzervatoře pro mládež s vadami zraku v Praze.

Stanovený plán výpůjček v roce 1983 byl výrazně překročen (o 66%) díky velkým dodávkám nových nahrávek zvukových knih. Počet uživatelů vzrostl na 73 registrovaných čtenářů.

Jakkoliv měla Ústřední slepecká knihovna v Praze na činnosti ústecké Zvukové knihovny

velký zájem a oceňovala její činnost, Ústřední výbor svazu invalidů zcela legitimně vyjádřil nespokojenost s nedůstojným umístěním tohoto oddělení – v podstatě na chodbě – které neodpovídá úrovni zvukových knihoven v jiných krajských městech, kde pro tyto účely byly přiděleny zvláštní – specifickým požadavkům vyhovující – prostory.

V letech 1984 a 1985 nadále stoupá zájem nevidomých a zrakově postižených uživatelů o služby Zvukové knihovny. Stále se díky zajímavým titulům a bohatým dodávkám daří překonávat stanovené roční plány činnosti, mnohdy dochází k plnění i na 230 %.

Tento trend bohužel musel být pro nedostatek skladových prostor korigován a doplňování fondu zvukových knih pro nevidomé bylo na čas pozastaveno.

Devadesátá léta 20. století přinesla zejména technické změny v typu nosiče zvukových knih, kdy kotouče a magnetofonové kazety nahradily kompaktní disky.

6.1.2 Z činnosti Zvukové knihovny

Zvuková knihovna zajišťuje evidenci a zpracování dokumentového fondu, buduje katalogy, sestavuje nabídkové seznamy pro uživatele a poskytuje absenční výpůjční službu.

Dokumentový fond ZK tvořilo v 90. letech 20. století cca 12000 knihovních jednotek magnetofonových pásků a kazet, na kterých bylo natočeno zhruba 2500 titulů knih, převážně beletrie. Zastoupení populárně-naučné literatury bylo pouze zlomkové. Stavění fondu bylo pořadové podle signatur, přičemž se dělí na 2 dílčí řady podle typu nosiče – fond kazet – (signatura SK) a fond pásků (signatura S).

V současnosti tvoří fond Zvukové knihovny cca 4 tisíce titulů audionahrávek ve formátu MP3 na kompaktních discích.

Dokumentografické zpracování fondu tvořil přírůstkový a místní seznam, čtenářský katalog – jmenný a názvový, nabídkové seznamy pro uživatele (vytvářené z nových přírůstků), kartotéka knižních lístků a dodací seznamy každé dodané dávky přírůstků.

Nynější zpracování fondu probíhá automatizovaně v souladu s katalogizačním protokolem celé knihovny a za použití aktuálních katalogizačních pravidel pro příslušný typ dokumentu.

Výpůjční a informační aparát byl tvořen abecedně řazenými přihláškami uživatelů a sáčkovým výpůjčním systémem, nyní je užíván automatizovaný výpůjční protokol.

Technologický proces získání nových jednotek do fondu začínal osobní přejímkou nových titulů v Knihovně a tiskárně pro nevidomé v Praze. Verifikace byla prováděna v ZK Ústí nad Labem na základě přiloženého seznamu. Dokumenty již bývaly označeny základními údaji – a to na obalu a ve zvukové podobě i na začátku každé strany pásku. Následovalo zapsání do přírůstkového a místního seznamu a označení přidělenou signaturou a štítkem se začátkem názvu díla v Braillově písmu. Dále byla provedena katalogizace vč. vystavení knižního lístku³².

Z přírůstků byl sestaven seznam a jeho fotokopie nabízeny uživatelům. Požadované tituly si uživatelé vybírali na základě seznamů nebo katalogů. Uživatelům, kteří si nemohli sami vybírat, poskytoval informace o titulech a jejich momentální dostupnosti knihovník.

Tato praxe trvá prakticky do současné doby.

6.2 Hudební oddělení (do roku 2013)

V roce 1993 došlo ke koncepčnímu rozdělení a stěhování knihovního a ostatních fondů Severočeské vědecké knihovny. V původní budově knihovny (Wolfrumova vila) a v přístavbě v ulici Velká Hradební vznikla Vědecká část SVK a do budovy v ulici Winstona Churchilla byla umístěna tzv. Lidová část SVK.

Spolu s Lidovou půjčovnou, Dětským oddělením a později Oddělením anglické literatury, zde našlo umístění i Hudební oddělení, které - nyní již jen s fondem z oboru hudba - navazuje na činnost Oddělení speciálních fondů.

Následující dekompoziční popis (STÖCKLOVÁ, 2008) je proveden **ke stavu v červnu 2013** – tedy **před fúzí** Hudebního oddělení a Zvukové knihovny.

6.2.1 Umístění a dokumentové fondy HU

Hudební oddělení se nachází v 1. patře Lidové části SVK, původně osobních pokojích prvorepublikových majitelů vily manželů Weinmannových³³. Uživatelům je k dispozici krásné schodiště, případně výtah se zvukovým hlášením a označením tlačítek Braillovým písmem.

³² Informace z interních materiálů

³³ BROŽEK, Aleš. Osudy domů a obyvatel Churchillovy ulice v Ústí nad Labem. Ústí nad Labem: Severočeská vědecká knihovna, 2008. ISBN 978-80-7055-159-2

Skladba a rozmístění nábytku a fondů vychází z limitů daných památkově chráněným objektem, ne zcela vhodným pro umístění knihovny.

Popis oddělení

Vstupní místnost oddělení zahrnuje pracoviště knihovníka a zároveň slouží návštěvníkům knihovny a uživatelům služby Internet pro veřejnost. Těm jsou zde k dispozici 4 počítače s přístupem na internet.

Napravo od vstupní místnosti se nachází hlavní výpůjční místnost Hudebního oddělení. Zde probíhá automatizovaná výpůjčka veškerého dokumentového fondu určeného k absenčnímu půjčování.

Vybavení místnosti tvoří:

- Výpůjční pult vyrobený na míru
- Audioregály a zásuvková skříň na CD
- Regály na DVD
- Původní vestavěné skříně – umístění pro hudební časopisy
- Křesla a konferenční stůl
- Přehrávací technika pro rychlý poslech při výběru půjčovaných CD

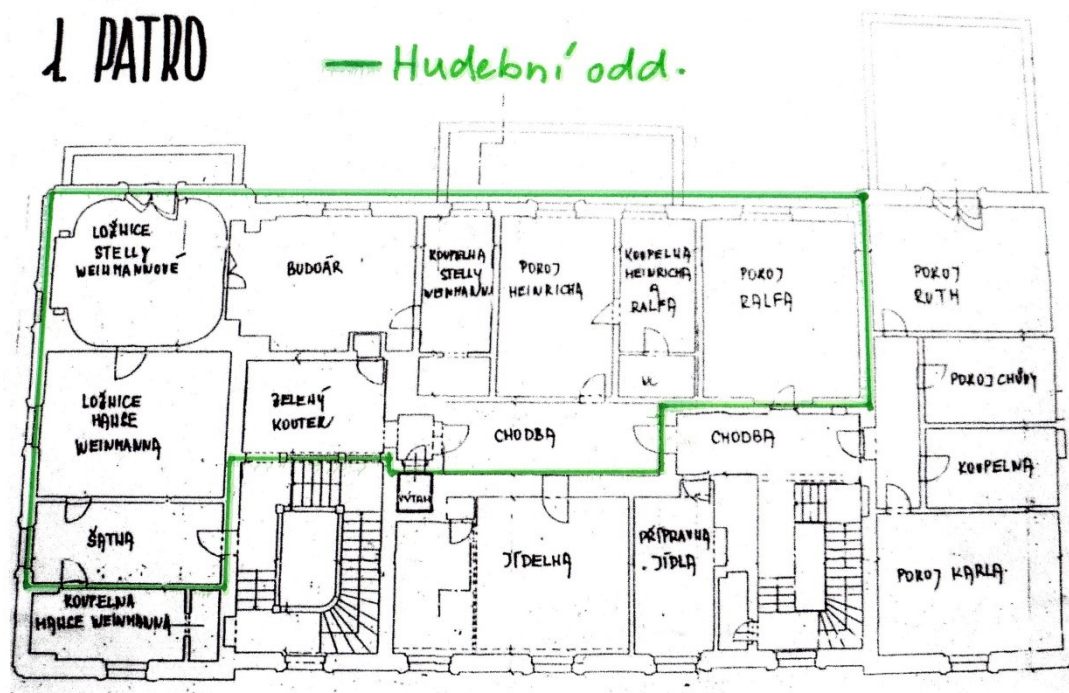
Nalevo od vstupní místnosti se nachází průchozí sklad gramofonových desek s umístěním lístkového katalogu gramofonových desek a další počítač pro veřejnost (internet, skype).

Navazující místností je pracovna vedoucí oddělení. Bohatě intarzované vestavěné skříně původního budoáru Stelly Weinmannové dnes slouží k uchování příruční knihovny a faksimilií. Vybavení místnosti doplňuje běžný kancelářský nábytek a technická linka pro řízený poslech ve studovně a posluchárně, která sousedí s pracovnou.

Studovna a posluchárna je vybavena na míru vyrobeným stolem pro řízený sluchátkový poslech. Jsou zde i místa pro samoobslužný poslech – vybavená odpovídající přehrávací technikou a pohodlnými křesly. Studovna knih o hudbě vyplňuje regály v této místnosti.

Následující místností je pracovna zaměstnanců Hudebního oddělení a částečně sklad gramofonových desek s běžným kancelářským vybavením, pracovními počítači a audioregály na gramofonové desky.

Navazující chodba s vestavěnými skříněmi – stejně jako chodba před vstupem do oddělení – slouží jako sklad hudebnin. Podesta – bývalý Zelený koutek – pak jako prostor pro umístění čtenářských on-line katalogů (OPAC).

Obr. 1 Hudební oddělení před fúzí

Dokumentové fondy HU

Dokumentové fondy Hudebního oddělení lze rozdělit na absenční a prezenční.

Prezenční fondy tvoří knihy a gramofonové desky.

Absenční fondy zahrnují hudebniny, kompaktní disky (CD), DVD, hudební časopisy, vybrané jazykové kurzy s nahrávkou a čtečky e-knih.

Knihy – prezenční fond tvoří cca 2600 knihovních jednotek knih o hudbě. Fond zahrnuje monografie, hudební teorii, folkloristiku, pop a rock – monografie i slovníky a encyklopedie, knihy o hudebních nástrojích, slovníky, encyklopedie, včetně základní hudební encyklopedie New Grove, MGG a další. Součástí fondu knih je i prezenční sbírka faksimilií (25 k. j.)

Gramofonové desky – prezenční fond tvoří kompletní produkce českých LP a zahraniční tituly dostupné na tehdejší limitovaném trhu. Fond gramofonových desek vždy byl a stále je pouze prezenční, proto nosiče nejsou zničeny a dnes tvoří cenný specializovaný fond s velmi podrobným katalogizačním zpracováním a hodnotnými muzikologickými informacemi k jednotlivým skladbám, které jsou součástí LP nebo jejich kompletů. Fond desek a lístkový katalog byly uzavřeny v roce 1992. Obsahuje 12047 knih. jednotek.

Absenční fond **kompaktních disků (CD)** nabízí uživatelům přes 10000 titulů různých žánrů. Snahou pracovníků HU vždy byla pestrost a žánrová vyváženost fondu CD - uživatel tak může najít nejen fond vážné hudby, ale i popu a rocku, jazzu, folklóru a etnické hudby, mluveného slova a dalších žánrů.

Absenční fond **DVD** zahrnuje cca 1500 filmů různých žánrů.

K absenční výpůjčce HU nabízí také 25 titulů **časopisů** z oboru hudba.

6.2.2 Zaměstnanci a čtenáři

Chod oddělení zajišťovali k červnu r. 2013 4 zaměstnanci s celkovým pracovním úvazkem 3,5.

Skladba čtenářů je proměnlivá. Zatímco v minulosti, kdy nebyla hudba tak snadno dostupná na internetu a z jiných zdrojů, tvořila hlavní uživatelskou skupinu mládež a mladí lidé.

V současné době využívají služeb Hudebního oddělení uživatelé napříč věkovým spektrem. Oddělení je využíváno studenty UJEP, ZUŠ, studenty a pedagogy konzervatoře v Teplicích a hudebníky, ale i například aktivními seniory nebo rodiči s dětmi. Slouží tak především široké veřejnosti.

6.2.3 Knihovnické procesy a činnosti HU

Hudební oddělení obecně je specifické nejen převážně neknižní skladbou dokumentového fondu, ale popisované Hudební oddělení SVK v Ústí nad Labem i samostatně vykonávanými činnostmi jako jsou akvizice a katalogizace zvukových a audiovizuálních dokumentů a hudebnin nebo knihovnické služby. Knižní fond doplňuje a katalogizuje oddělení zpracování knihovního fondu a fond časopisů o hudbě dodává Oddělení časopisů, které i zajišťuje jejich akvizici i katalogizaci.

Aktuálně jsou pro knihovnické zpracování a výpůjční služby využívány příslušné moduly AKS Clavius. Vývoj automatizace Hudebního oddělení je popsán samostatně v kapitole 4.

Akvizice dokumentů

Akvizice – je závislá na typu získávaného dokumentu

- **CD** – akvizice probíhá většinou nákupem dle výběru pracovníků HU s přihlédnutím k požadavkům na skladbu fondu ze strany uživatelů knihovny (čtenářské tipy - veřejnost, studenti hudební katedry UJEP atd.) a přiměřeně vyváženou žánrovou pestrost fondu.
Nevelkou část fondu CD tvoří dary a přílohy (např. časopisů apod.)
- **DVD** – fond DVD je doplňován nákupem na základě výběru pracovníků HU z nabídek dodavatelských firem, s kterými knihovna uzavřela smlouvu o půjčování DVD. V současné době to jsou firmy Bontonfilm, MagicBox, Bohemia Motion Pictures a Filmexport Home Video.
- **Hudebniny** – vzhledem k tomu, že Severočeská vědecká knihovny již nemá právo povinného výtisku, jak tomu bylo v minulosti, získává současné Hudební oddělení hudebniny především nákupem z finančních prostředků přidělených z rozpočtových fondů knihovny. Výběr nakoupených hudebnin provádí vedoucí Hudebního oddělení s přihlédnutím k doplnění chybějících základních titulů, novinek na trhu a požadavkům uživatelů. Část fondu hudebnin tvoří dary.

Katalogizace dokumentů

Katalogizace – je prováděna v modulu katalogizace AKS Clavius. Zpracování probíhá ve formátu MARC 21 a s uplatnění katalogizačních pravidel AACR2 pro příslušný typ katalogizovaného dokumentu (CD, DVD, hudebniny). Zavedení katalogizace dokumentů podle katalogizačních pravidel RDA bylo v roce 2013 jen v přípravě.

S výjimkou gramofonových desek jsou údaje o všech ostatních dokumentech dostupné v online katalogu. Informačním aparátem pro gramofonové desky zůstává lístkový katalog.

Služby Hudebního oddělení

- výpůjční služby probíhají automatizovaně v modulu Výpůjční protokol AKS Clavius
- *absenční výpůjčky*
 - CD, DVD - půjčování je limitováno podmínkami kolektivní licenční smlouvy³⁴
 - hudebniny
 - časopisy
 - čtečky elektronických knih
- *prezenční výpůjčky*
 - knihy
 - gramofonové desky
- *ostatní služby*
 - bibliografické a faktografické informace z oboru hudba
 - on-line databáze – Naxos Music Library³⁵ - lze využít vzdálený přístup do této databáze přes „čtenářské konto“ na webu Severočeské vědecké knihovny
 - internet pro veřejnost
 - rezervace CD, DVD a hudebnin
 - exkurze
 - kopírovací služby
 - možnost tiskového výstupu z PC
 - skener do formátu A4

³⁴ Smlouva mezi Národní knihovnou ČR (zastupující knihovny) a kolektivními správci autorských práv OSA, DILIA a INTERGRAM. Plné znění na webových stránkách Národní knihovny ČR

³⁵ Naxos Music Library – hudební databáze klasické hudby, obsahující více než 67000 CD a 970000 skladeb, libreta, muzikologické rozbory, biografie aj.

Graf č. 3: Hudební oddělení – výpůjčky celkem³⁶

6.2.4 Shrnutí

Prudký nástup nových technologií (internet, digitalizace dokumentů, možnost dokonalé kopie u CD, možnost stažení – často nelegální – CD, filmů...) přinesl spoustu možností – pozitivních i negativních. U zvukových záznamů byl trh prakticky likvidován a podobná budoucnost čeká pravděpodobně i zvukově obrazové dokumenty. Ani nový formát Blu-ray veřejnost neoslovil tak, jak předvíдалy prognózy.

Nutno zmínit, že katalogizační pravidla ani právní rámec nestíhají tempu technického vývoje. Nicméně požadavky uživatelů se jakoby „zakonzervovaly“ a zvukové a zvukově-obrazové dokumenty na pevných nosičích se využívají pro jejich kompaktnost, přehlednost i popis, který dokument obsahuje. Můžeme se zamyslet nad tím, zda jde o rys určitého konzervatismu, nebo o potřebu určité estetické kvality (výtvarná stránka obalu/booklet, informační hodnota dokumentu). Těžko lze ale hodnotit. Obzvláště, když škála uživatelů prochází napříč věkovými kategoriemi. Přesto lze v půjčování CD zmínit výrazný zájem o mluvené slovo, časté jsou i (u DVD) požadavky na dokumentární filmy (BBC, National Geographic).

³⁶ Statistika absenčních i prezenčních výpůjček všech dokumentů (CD, DVD, knihy, hudebniny, evidované dotazy), vstupní data z interních materiálů

7. Průběh fúze

7.1 Spojení ZK a HU

Ke spojení Zvukové knihovny a Hudební oddělení SVK došlo na základě rozhodnutí vedení knihovny v červnu r. 2013.

Zvuková knihovna byla v té době umístěna v areálu výrobního družstva nevidomých KARKO v Ústí nad Labem - Klíše. V devadesátých letech 20. století zaměstnávalo toto družstvo řadu nevidomých, kteří tvořili hlavní „klientelu“ zvukové knihovny. Postupem času se však počet nevidomých zaměstnanců snižoval a v objektu družstva probíhaly organizační změny, které vedly k odlivu potencionálních klientů zvukové knihovny. To byl jeden z důvodů rozhodnutí vedení knihovny o začlenění a přesunu tohoto dislokovaného pracoviště Zvukové knihovny do prostor jiného oddělení v jedné z hlavních budov Severočeské vědecké knihovny.

7.2 Fúze – plány versus realita

Následující podkapitola zpracovává informace získané z polostrukturovaných rozhovorů se členy vedení knihovny a na základě těchto informací prezentuje důvody fúze Zvukové knihovny a Hudebního oddělení, plány a očekávání ve společném fungování a vizi další společné činnosti. Všichni dotazovaní s citováním v této práci souhlasí.

Respondentům (BROŽEK, GALÁŠOVÁ, BÜNTER, 2016) byly položeny tyto otázky:

1. Jaké byly důvody fúze Zvukové knihovny a Hudebního oddělení?
2. Co tato fúze měla přinést a co přinesla?
3. Splnila fúze plánované očekávání?
4. Jaká je vize fungování spojených oddělení dnes?

7.2.1 Důvody fúze

Všichni respondenti (BROŽEK, GALÁŠOVÁ, BÜNTER, 2016) se shodli v tom, že jedním z důvodů přestěhování Zvukové knihovny do prostor Hudebního oddělení byly organizační změny v podniku KARKO, který zaměstnává nevidomé – a tedy i značný odliv reálných i potencionálních uživatelů z řad jeho zaměstnanců.

Dalším podnětem byla snaha vedení o zefektivnění služeb v rámci celé knihovny. Do tohoto okruhu lze zahrnout i přiblížení Zvukové knihovny do centra – mimoústeckým uživatelům tak odpadá dojíždění do městské části Klíše.

Dalším hlediskem při rozhodování byla snaha o integraci zrakově postižených mezi ostatní uživatele knihovny (GALÁŠOVÁ, 2016).

V neposlední řadě vedení zohlednilo ve svém rozhodnutí pro sloučení také ekonomické parametry – a to zejména úspory za běžnou údržbu, dopravu a služby (týká se Zvukové knihovny).

7.2.2 Plány a očekávání

Stěžejním bodem, který mělo vedení v rozhodování o sloučení Zvukové knihovny a Hudebního oddělení na zřeteli, bylo zkvalitnění výpůjčních služeb – např. ve formě rozšíření výpůjční doby u Zvukové knihovny ze stávajících 2 dnů na celý týden (BROŽEK, GALÁŠOVÁ, 2016).

Vedení knihovny od přestěhování Zvukové knihovny a sloučení s Hudebním oddělením očekávalo i jistý nový impuls ve službách uživatelům a „oživení“ činnosti Hudebního oddělení (BÜNTER, 2016)³⁷.

Významnou roli v plánech na zefektivnění služeb hrálo i to, že rozsáhlý audio fond Hudebního oddělení by mohli využít – ať už prezenční nebo absenční formou – rovněž uživatelé Zvukové knihovny, kteří by k němu měli snadnější přístup. Hudební oddělení také již v té době disponovalo elektronickou lupou, která je určena pro slabozraké na čtení knih a dokumentů.

Očekávaným problémem se jevil bariérový vstup do budovy knihovny a nové umístění Zvukové knihovny v 1. patře nebo úbytek uživatelů. To se podařilo překonat – mimo jiné informovaností uživatelů (ve spolupráci s Tyflocentrem) nebo vzděláváním personálu knihovny v oblasti práce s postiženými uživateli (BÜNTER, GALÁŠOVÁ, 2016).

Z hlediska organizačního došlo k personálnímu propojení obou oddělení, což vedlo k vzájemné zastupitelnosti zaměstnanců, zejména v době nemocí.

³⁷ Příloha 2

7.2.3 Fúze – realita a vize

Vzhledem k tomu, že Zvuková knihovna je specifická jak svými službami a uživateli, tak i svým fondem, který není majetkem knihovny³⁸, se dá hovořit spíše o integraci Zvukové knihovny do Hudebního oddělení než o úplném splynutí. Fyzické sloučení fondu tedy není možné a ani není nutné. Fondy obou oddělení jsou sloučeny virtuálně, takže uživatel knihovny najde údaje o fondu Zvukové knihovny pohromadě s fondy ostatních oddělení v online katalogu a podle potřeby je může „odfiltrovat“. Lze konstatovat, že očekávání byla v zásadních věcech naplněna. V ostatních bodech (personálních, prostorových a v integraci postižených mezi ostatní uživatele) se spojení podařilo. Obavy z ochromení činnosti Zvukové knihovny nebo odliv uživatelů se naštěstí nepotvrdily (GALÁŠOVÁ, 2016).

Velkým pozitivem celé akce spojení ZK a HU bylo i urychlení rekonstrukce výtahu, který je nyní vybaven moderním zvukovým oznamováním a tlačítky s označením v Braillově písmu (BROŽEK, 2016).

Vizí společného fungování Hudebního oddělení a Zvukové knihovny je jednak zachování specifické činnosti Zvukové knihovny, dále pak zajištění práce obou oddělení jako jednoho celku. V minulosti (osmdesátá léta 20. století) již tato dvě oddělení spojena byla, k jejich rozdělení došlo zejména z prostorových důvodů (GALÁŠOVÁ, 2016)

V květnu 2016 došlo v knihovně k novým organizačním změnám a ve snaze o další zefektivnění provozu došlo ke sloučení Hudebního oddělení a Zvukové knihovny s Oddělením anglické literatury (dále OAL). Důvodem byla především možnost personálního propojení těchto oddělení, tj. střídání ve směnách apod. Obě oddělení jsou malá a při nemocech nebo dovolených je problém se zastupováním pracovníků. Takto má vedoucí, která nyní řídí tato oddělení větší možnosti náhrad za chybějící zaměstnance. Jako většina oddělení, potýká se i toto oddělení (OAL) s úbytkem uživatelů. Úbytek není nijak zásadní a od koncepcie nové vedoucí se očekává i zastavení tohoto úbytku. S vývojem techniky dochází i k

³⁸ Tento fond zůstává majetkem Knihovny a tiskárny pro nevidomé K. E. Macana v Praze
HLAVNÍ ČINNOSTI. Metodická činnost. *KTN* [online]. [2017] [cit. 2017-07-24]. Dostupné z:
<https://ktn.cz/about>

odlivu uživatelů Zvukové knihovny – možnost stahování mluveného slova z domova a podobně.

Do funkce vedoucí těchto sloučených oddělení byla ustanovena nová mladá vedoucí, od které se očekává, že oddělení přetvoří a vytvoří moderní a fungující systém. Práce to bude opravdu náročná, oddělení jsou zvyklá pracovat v ustáleném režimu a změny bývají často přijímány negativně.

Bez vizí a plánů, se kterými se ztotožní i zaměstnanci oddělení a vedení knihovny, toho dosáhnout nelze (GALÁŠOVÁ, 2016)³⁹.

V návaznosti na uvedené vyjádření statutární zástupkyně Ilony Galášové, byla oslovena a o vyjádření ke koncepci sloučených oddělení požádána ustanovená vedoucí Romana Henychová.

V úvodu svého konceptu zmiňuje oblíbenost hudebních oddělení knihoven, zároveň ale i jejich stagnaci a pokles zájmu uživatelů a tedy nutnost nabídky nových nebo nadstandartních služeb. Současně poznamenává, že umístění knihovny, respektive Hudebního oddělení, v budově, která je původně obytnou vilou – a není tedy zcela přizpůsobitelná potřebám knihovny – také není úplně ideální. Nepraktické a nepřehledné se jí zdá stávající rozložení Hudebního oddělení a Zvukové knihovny v šesti místnostech a zvažuje přeorganizování místností. Dle konceptu bude nutné vybavení místností novým nábytkem na míru a novou elektronikou. Lístkové katalogy s fondem gramofonových desek mají být přesunuty do prostor pro zaměstnance. Samotný fond gramofonových desek – nyní z nedostatku možnosti jiného umístění rozdělený do 2 místností – má být odvezen do skladu nebo deponován do místnosti pro zaměstnance. V souvislosti s fondem gramofonových desek a převedením katalogizačních lístků do elektronické podoby R. Henychová zmiňuje přípravu podkladů pro získání prostředků programu VISK 5 - RETROKON.

V oblasti personálních změn se vedoucí HU domnívá, že mladší čtenáře přitáhne mladší zaměstnanec s originálním pohledem na hudbu a kulturu. Naopak do pododdělení Zvukové knihovny je dle jejího názoru zapotřebí jemného a empatického člověka s porozuměním pro hendikepované osoby. Podle konceptu změny nastanou i v akvizici a katalogizaci fondů

³⁹ Příloha 3

HU. Tyto činnosti převezme oddělení zpracování knihovního fondu a zřejmě dojde i k přesunu pracovníka, který se touto činností v Hudebním oddělení nyní zabývá.

V oblasti budování fondu Hudebního oddělení žádné velké inovace nechystá – nadále bude budován fond CD a DVD a odepsány zastaralé fondy magnetofonových fazet a zbytkový fond videokazet.

Doprovodný program Hudebního oddělení má být v budoucnu obohacen o pořádání hudebních a hudebně vzdělávacích akcí⁴⁰.

7.3 Organizační změny

Plánované spojení Hudebního oddělení a Zvukové knihovny bylo zrealizováno v červenci 2013. Fúze obou oddělení proběhla zejména na úrovni interiérového propojení a organizačního sloučení.

Výhody sloučení (resumé informací z kapitoly 7.2) :

- rozšíření výpůjční doby ve Zvukové knihovně
- přiblížení a nabídka služeb Hudebního oddělení uživatelům Zvukové knihovny
- dostupnost Zvukové knihovny v centru města
- vzájemná zastupitelnost pracovníků Hudebního oddělení a Zvukové knihovny
= společný rozpis služeb
- ekonomické úspory

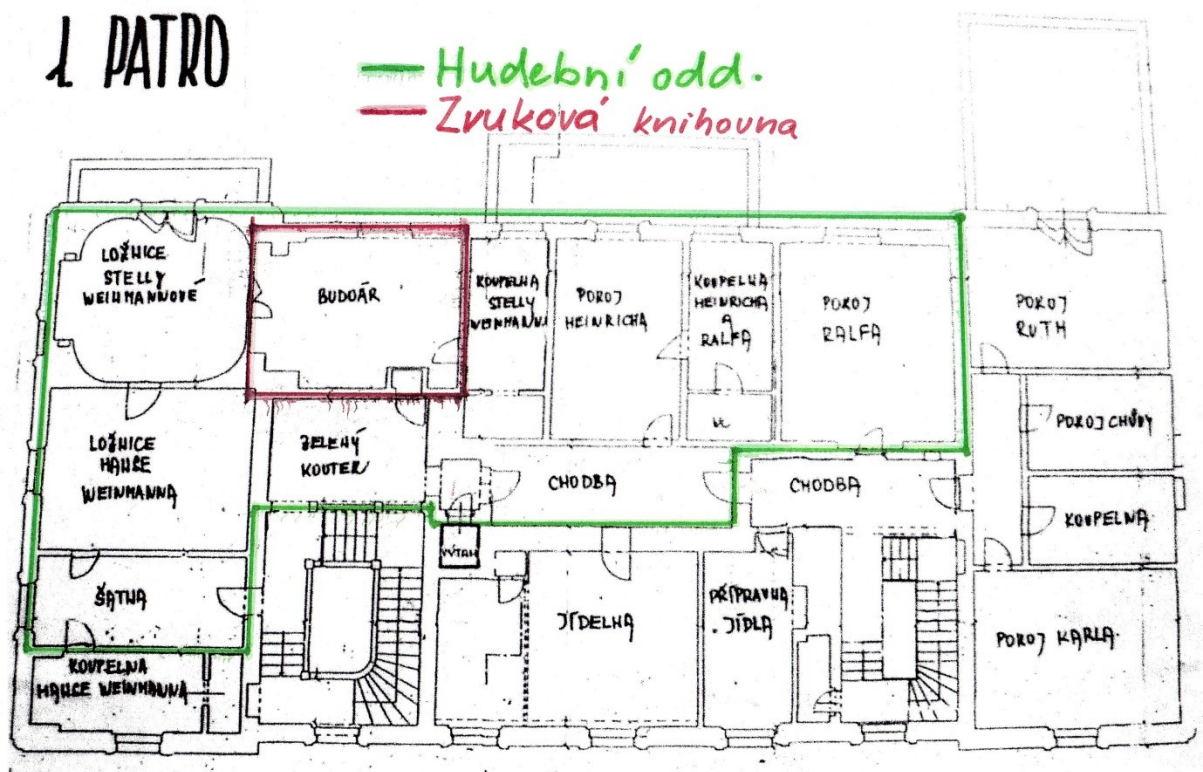
Kritické momenty (očima autorky, zaměstnance Hudebního oddělení) :

- nedostatečná informovanost pracovníků obou zainteresovaných oddělení ze strany vedení knihovny o průběhu nadcházejícího sloučení
- obecná nechuť pracovníků ke změnám a obavy z nich a z toho plynoucí částečně odmítavý postoj
- absence plně bezbariérového přístupu⁴¹
- narušení prostorové kontinuity Hudebního oddělení

⁴⁰ Přepis koncepce Hudebního oddělení a Zvukové knihovny podle Romany Henychové

Příloha I

⁴¹ Sídlo knihovny je v památkově chráněné vile, nelze příliš stavebně upravovat

Obr. 2: Hudební oddělení a Zvuková knihovna po fúzi

Organizační schémata zachycují změny v organizační hierarchii před a po fúzi mezi HU a ZK.

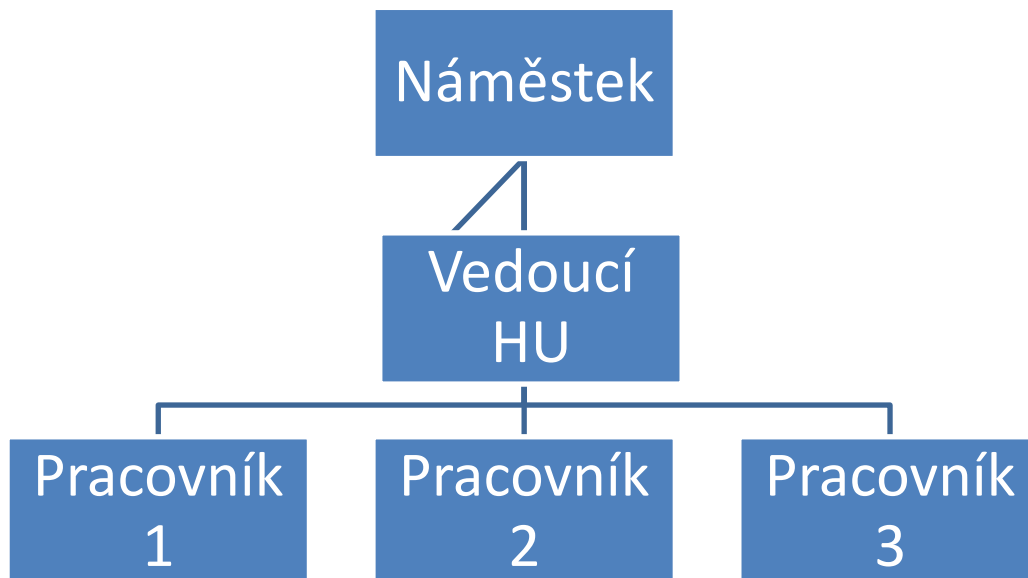

Schéma č. 1: Hudební oddělení - organizační schéma červen 2013 (před fúzí)

Schéma č. 2 Zvuková knihovna - organizační schéma červen 2013 (před fúzí)

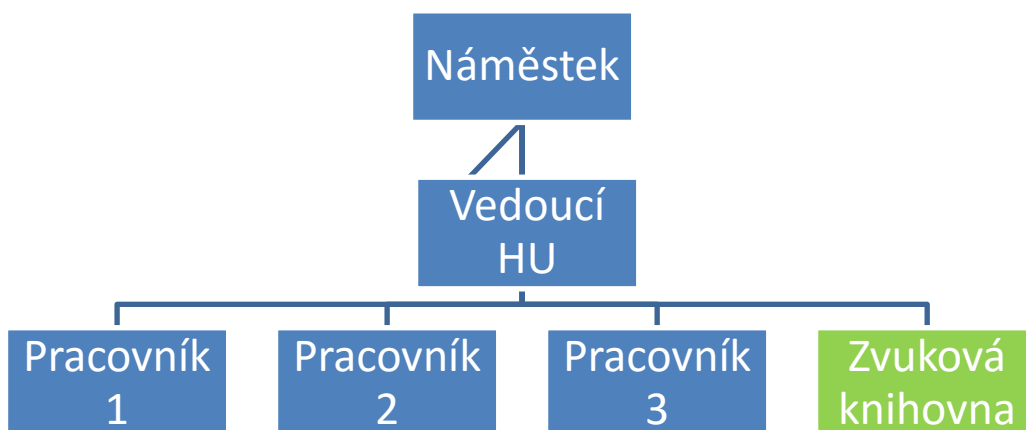

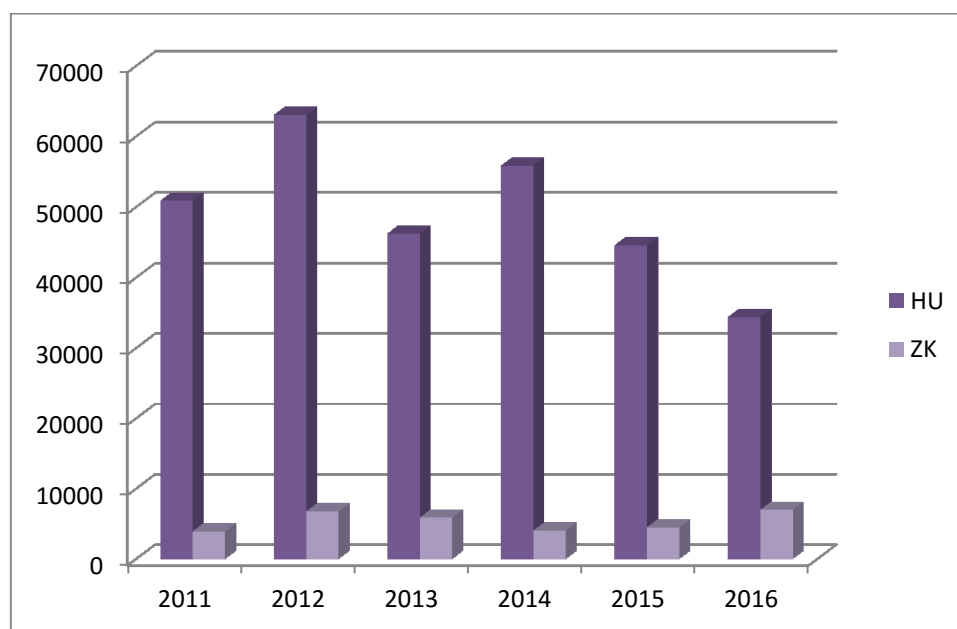
Schéma č. 3 HU a ZK - organizační schéma po fúzi (červenec 2013)

8. Provoz Hudebního Oddělení a Zvukové knihovny pro nevidomé a zrakově postižené v roce 2016

V průběhu roku 2013 se organizační změny ustalují a do roku 2016 obě sloučená oddělení plně fungují ve vzájemné symbióze.

8.1 Hudební oddělení 2016

Uživatelské fungování Hudebního oddělení jako takové se spojením se Zvukovou knihovnu výrazněji netransformovalo – poskytované služby i nabízené typy dokumenty zůstávají bez významnějších změn. Nově nabízí službu převodu videokazet na DVD. Klesající trend byl však zaznamenán v počtu uživatelů a výpůjček. (graf č. 4).

Graf č. 4: Hudební odd. a Zvuková knihovna – výpůjčky (srovnávací statistika, z interních materiálů)

Ke změnám naopak došlo v oblasti odborných knihovnických činností:

- od 1. 5. 2015 je katalogizace dokumentů prováděna podle nových katalogizačních pravidel RDA
- od září roku 2016 přechází akvizice CD, DVD a hudebnin pro Hudební oddělení do pracovní náplně Oddělení doplňování a zpracování fondu; pracovníci Hudebního oddělení dělají předvýběr s tipy na nákup

8.2 Zvuková knihovna 2016⁴²

Zvuková knihovna eviduje 58 registrovaných uživatelů, fond tvoří cca 5000 titulů zvukových knih na CD (formát MP3)⁴³. Většinou část fondu tvoří beletrie. Nechybí ovšem ani literatura naučná nebo literatura pro děti a mládež. Zde je dobře zastoupena i povinná četba pro ZŠ i SŠ. Uživatelům jsou k dispozici rovněž nosiče s přepisy filmů s komentářem.

Veškerý fond ZK je možno vyhledat v online katalogu na webových stránkách knihovny. Tyto stránky mají design Blindfriendlyweb – takto zpracované stránky může prohlížet i těžce zrakově postižený uživatel.⁴⁴

V prostorách Zvukové knihovny resp. posluchárny a studovny Hudebního oddělení je uživatelům k dispozici kamerová lupa.

Počet výpůjček roku 2016 (7006) je přibližně srovnatelný s hodnotou z roku 2011 (6780) – dá se tedy říct, že přemístění Zvukové knihovny nemělo na její uživatele ničivý dopad, k odlivu uživatelů nedošlo⁴⁵.

Zvuková knihovna také organizovala nebo se účastnila různých akcí zaměřených na zrakově postižené (nebo spolupracující) uživatele. Jedním z příkladů je výstavka pomůcek pro nevidomé v rámci Týdne knihoven nebo účast na Krajské konferenci knihovnictví a informačních služeb ve zdravotnictví.

⁴² Zvuková knihovna. *Svkul.cz* [online]. Severočeská vědecká knihovna v Ústí nad Labem, ©2017 [cit. 2017-07-24]. Dostupné z: <http://www.svkul.cz/oddeleni-a-pobocky/lidova-cast/zvukova-knihovna/>

⁴³ Informace z interních zdrojů – AKS Clavius

⁴⁴ Uživatel pro vstup používá klávesnici a pro výstup hlasový výstup nebo braillovský terminál. Pro slabozraké je důležitý optický kontrast a přiměřená velikost písma.

⁴⁵ Informace z interních zdrojů – AKS Clavius

9. Perspektivy

9.1 Zvuková knihovna

Zvuková knihovna pro nevidomé a zrakově postižené není izolovanou institucí. Úzká spolupráce s dalšími pomáhajícími subjekty je samozřejmostí a pro hendikepované uživatele vždy přínosná. Proto i akce pro zrakově postižené probíhají v součinnosti – např. každoročně probíhající návštěvy Tyflocentra s besedou o službách a novinkách ve Zvukové knihovně.

Tyflocentrum – sdružuje nevidomé a zrakově postižené občany, pořádá různé kulturní a vzdělávací akce, organizuje zájmové aktivity (jóga, střelba, angličtina, kurzy vaření...)

Tyfloservis – zajišťuje technické pomůcky, které má k dispozici

- hendikepovaným pomáhá s jejich výběrem dle zrakových vad a půjčuje je domů za zkoušku – což je velmi přínosné, neboť tyto pomůcky jsou obvykle drahé
- pomáhá lidem žít bez zraku – nácvik pohybu na ulici, v domácnosti, v dopravních prostředcích...
- společně s očními lékaři (kde má Zvuková knihovna své propagační letáčky) doporučuje služby Zvukové knihovny

Další perspektivním krokem Zvukové knihovny ve zlepšení a rozšíření kvality služeb zrakově hendikepovaným uživatelům je zapojení do projektu „FriendlyVox pro knihovny“⁴⁶.

Součástí projektu je i proškolení pracovníků knihoven.

FriendlyVox je ozvučený portál, který představuje unikátní řešení zpřístupňující informační a komunikační služby bez nutnosti užití zraku. Byl vytvořen s ohledem na specifické potřeby zrakově postižených osob - pro ovládání portálu tak stačí pouze klávesnice a všechny potřebné informace jsou předávány hlasovým výstupem⁴⁷.

⁴⁶ V provozu od 18. ledna 2017

⁴⁷ FRIENDLYVOX. Ozvučený portál. Friendlyvox.org [online]. [2017] [cit. 2017-07-24]. Dostupné z: <http://www.friendlyvox.org/ozvuceny-portal>

Co FriendlyVox například umožní?

- přístup k zpravodajským serverům a novinám
- informace pro každý den (wikipédie, předpověď počasí, jízdní řády...)
- komunikaci prostřednictvím e-mail, skype
- sledování rádia či televize
- osobní kancelář (dokumenty, kontakty, kalendář, překlady)
- přístup k sociálním sítím (Youtube, Facebook...)

9.2 Hudební oddělení

Protože zájem o půjčování audio a audiovizuální dokumentů na pevných nosičích prokazatelně klesá (viz graf č. 4) - výjimkou je zájem o půjčování audioknih na CD - musí Hudební oddělení do budoucna postavit své fungování nejen na výpůjčních službách, ale také na dalších aktivitách, které zvýší kredit a atraktivitu tohoto specializovaného pracoviště.

Takovými aktivitami by mohly (kromě stávajících běžných exkurzí) být například akce zaměřené na informační vzdělávání uživatelů, hudební a hudebně-vzdělávací pořady – ať už pro školy různého typu nebo pro širokou uživatelskou veřejnost.

Atraktivní prostředí prvorepublikové palácové vily nabízí využití také pro komorní komponované hudební nebo hudebně-literární večery, besedy s hudební tematikou, setkání se zajímavými osobnostmi z oblasti hudby a kultury a jiné.

Obr. 3: Studovna a posluchárna Hudebního oddělení (foto autorka)

Počítače s internetem pro veřejnost v Hudebním oddělení dávají možnost pořádání např. minikurzů práce s počítačem pro seniory. Zvyšování počítačové gramotnosti, resp. práce s internetem by jistě pro nezanedbatelnou cílovou skupinu seniorů mohla být zajímavá.

Zajímavá je i myšlenka založení komunitního klubu - s možností studovat, číst, poslouchat hudbu nebo jen relaxovat v prostorách knihovny.⁴⁸

Odborné knihovnické činnosti Hudebního oddělení mají svůj prostor a budoucí realizaci v digitalizaci fondů Hudebního oddělení a spolupráci s projektem Virtuální národní fonotéka.

Virtuální národní fonotéka je projektem Moravské zemské knihovny v Brně (MZK), jehož cílem je vytvořit souborný katalog zvukových dokumentů ČR. VNF je jedinou databází, která zpřístupňuje informace o záznamech zvukových dokumentů ze sbírek zapojených paměťových institucí České republiky. Primárně je její funkcí shromažďovat informace o zvukových dokumentech na jednom místě a uživatelsky přívětivou formou je zpřístupňovat veřejnosti. Má za cíl informovat o existenci, místě uložení a podobě daného zvukového dokumentu.

⁴⁸ Součást návrhu nové koncepce knihovny – interní materiály

10. Závěr

Cílem bakalářské práce bylo ve zpětném náhledu popsat vývoj a činnost Hudebního oddělení Severočeské vědecké knihovny v Ústí nad Labem a v praktické části zaznamenat a vyhodnit následnou fúzi tohoto oddělení se Zvukovou knihovnou pro nevidomé a zrakově postižené.

Teoretická část práce přináší v úvodu stručné seznámení s tematikou hudebních knihoven a služeb zrakově hendikepovaným uživatelům, následuje obecný popis Severočeské vědecké knihovny v Ústí nad Labem a charakteristika Oddělení speciálních fondů jako předchůdce současného Hudebního oddělení. Navazuje kapitola o zavádění automatizace a IT do činností Hudebního oddělení.

Praktická část bakalářské práce formou případové studie pojednává fúzi Hudebního oddělení a Zvukové knihovny. Použitými podklady pro tuto část práce byly především interní materiály, polostrukturované rozhovory se členy vedení knihovny a také osobní zkušenosti autorky, která je dlouholetým zaměstnancem Hudebního oddělení.

Stejně jako se knihovny snaží měnit svou funkci a tvář vzhledem k požadavkům doby a uživatelů, usilují o totéž i hudební oddělení knihoven. Tato změna přístupu je nevyhnutelná, chtějí-li hudební oddělení zachovat svoji existenci.

Nelze již vystačit pouze s nabídkou výpůjčních služeb (např. CD a DVD), které - alespoň v ústeckém Hudebním oddělení - byly tak lákavé. Samotné půjčování audio a audiovizuálních nosičů a hudebnin uživatele v éře internetu a jeho možností nemůže uspokojit. I proto je nutná změna.

Hudební oddělení se transformují. Slučují se s jinými odděleními, přidávají komunitní aktivity, nabízejí akce pro uzavřené skupiny i širokou veřejnost.

Severočeská vědecká knihovna v Ústí nad Labem se vydala cestou propojení Hudebního oddělení se Zvukovou knihovnou pro nevidomé a zrakově postižené.

Protože byla naplněny všechny očekávané změny a vize, lze rozhodnutí k této změně vyhodnotit jako pozitivní.

Interiérové a organizační propojení těchto dvou subjektů přineslo nejen výhody ekonomické pro chod organizace, ale zejména jsou přínosem pro nejdůležitější prioritu ve fungování knihoven – totiž spokojené uživatele a čtenáře.

Jakkoliv knihovna není plně bezbariérová, umístění v centru města a přiblížení dalších služeb zrakově hendikepovaným uživatelům je nesmírně pozitivní. Zde se proběhlé změny jeví jako velmi prospěšné. Stejně jako rozšíření otevíracích hodin Zvukové knihovny a možnost využití fondu Hudebního oddělení i uživateli Zvukové knihovny.

Fungování Hudebního oddělení bude do budoucna (kromě běžných výpůjčních služeb) více zaměřeno na práci s uživatelem v rámci informačního vzdělávání. Rozšíří také své aktivity v oblasti pořádání besed a akcí s hudební tematikou. Tyto akce budou otevřeny všem bez rozdílu. Hudební oddělení tak aktivně přispěje k plnění komunitní funkcí knihovny.

Lidské setkávání vidomých uživatelů s uživateli nevidomými mimo svět virtuální reality a sociálních sítí je nezpochybnitelně užitečné. Proč se tedy nepotkat třeba právě v knihovně?

11. Seznam využitých pramenů

- [1] BROŽEK, Aleš. Telefonický rozhovor. Ústí nad Labem, 27. 5. 2016.
- [2] BROŽEK, Aleš. *Osudy domů a obyvatel Churchillovy ulice v Ústí nad Labem*. Ústí nad Labem: Severočeská vědecká knihovna, 2008. ISBN 978-80-7055-159-2.
- [3] BÜNTER, Miroslav. *Text* [elektronická pošta]. Mail to: batkova@svkul.cz. 07.06.2016 12:44 [cit. 2017-07-24]. Osobní komunikace.
- [4] CERNIŇÁKOVÁ, Eva. Služby veřejných knihoven uživatelům se speciálními potřebami . *Knihovna* [online]. 2011, roč. 22, č. 1, s. 24-33 [cit. 2017-07-24]. Dostupné z: <http://oldknihovna.nkp.cz/knihovna111/11124cernic.htm>. ISSN 1801-3252.
- [5] ČESKO. Zákon č. 257 ze dne 29. června 2001 o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon). In: Sbírká zákonů České republiky. 2001, částka 98, s. 5683-5688. ISSN 1211-1244. Dostupný také z: http://ipk.nkp.cz/legislativa/01_LegPod/knihovni-zakon-257-2001-sb.-a-navazne-provadeci-prepisy/Zakon257.htm
- [6] FOBEROVÁ, Libuše. Dokonalé služby v hudebních knihovnách. *Duha* [online]. 2010, roč. 24, č. 4 [cit. 2017-07-15]. Dostupné z: <http://duha.mzk.cz/clanky/dokonale-sluzby-v-hudebnich-knihovnach>. ISSN 1804-4255.
- [7] FRIENDLYVOX. Ozvučený portál. Friendlyvox.org [online]. [2017] [cit. 2017-07-24]. Dostupné z: <http://www.friendlyvox.org/ozvuceny-portal>
- [8] GALÁŠOVÁ, Ilona. *Stanovisko vedení* [elektronická pošta]. Mail to: sarkabat@seznam.cz. 29. 8. 2016 12:55 [cit. 2017-07-24]. Osobní komunikace.

- [9] HANZLOVÁ, Martina. *Přeměna tradiční městské knihovny ve Mšeně v komunitní centrum (případová studie)*. Praha 2016. Bakalářská práce. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav informačních studií a knihovnictví.
- [10] HAVRÁNKOVÁ, Anna. *Hudební knihovny v ČR [Music libraries in the Czech Republic]*. Praha, 2007. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav informačních studií a knihovnictví.
- [11] HENYCHOVÁ, Romana. *Re: dotaz* [elektronická pošta]. Mail to: batkova@svkul.cz. 18.10.2016 09:27 [cit. 2017-07-24]. Osobní komunikace.
- [12] HLAVNÍ ČINNOSTI. Metodická činnost. *KTN* [online]. [2017] [cit. 2017-07-24]. Dostupné z: <https://ktn.cz/about>
- [13] *HUDEBNÍ MLÁDEŽ ČESKÉ REPUBLIKY* [online]. Hudební mládež ČR [2017] [cit. 2017-07-24]. Dostupné z: <http://www.hudebnimladez.cz/>
- [14] OKRESNÍ METODICKÉ ODDĚLENÍ. O nás. *Omo.svkul.cz* [online]. [2017] [cit. 2017-07-25]. Dostupné z: <http://omo.svkul.cz/onas.html>
- [15] KJM BEZ BARIÉR. Zrakové postižení. *Kjm.cz* [online]. KJM Brno, ©2009-2017 [cit. 2017-07-25]. Dostupné z: <http://www.kjm.cz/knihovna-pro-nevidome-a-slabozrake-handicapovani>
- [16] Knihovní řád. *Svkul.cz* [online]. Severočeská vědecká knihovna, ©2017 [cit. 2017-07-16]. Dostupné z: <http://www.svkul.cz/o-knihovne/dokumenty/knihovni-rad/>
- [17] Koncepce rozvoje knihoven ČR na léta 2011 – 2015. *Ústřední knihovnická rada* [online]. Ústřední knihovnická rada, 2012 [cit. 2017-07-15]. Dostupné z: <http://ukr.knihovna.cz/koncepce-rozvoje-knihoven-cr-na-leta-2011-2015/>
- [18] KŮS, Ondřej. Čtenáři se v Ústí bouří: knihovna dostává od města málo peněz. *5plus2*. 14. února 2014, s. 1 a 3.

- [19] LANIUS. Clavius – základní informace. *LANIUS.cz* [online]. [2017] [cit. 2017-07-24]. Dostupné z: <http://www.lanius.cz/>
- [20] Lidová část. *Svkul.cz* [online]. Severočeská vědecká knihovna v Ústí nad Labem, © 2017 [cit. 2017-07-16]. Dostupné z: <http://www.svkul.cz/oddeleni-a-pobocky/lidova-cast/>
- [21] LUKÁŠ, Vít. Knihovna ve Všebořicích končí. *Ústecký deník*. 21. ledna 2014, s. 3 + foto
- [22] Nové podmínky pro půjčování v knihovnách. *Ipk.nkp.cz* [online]. ©2015 [cit. 2017-07-15]. Dostupné z: http://ipk.nkp.cz/legislativa/01_LegPod/autorske-pravo/ZvukPujcPodm.htm
- [23] Oddělení a pobočky. *Svkul.cz* [online]. Severočeská vědecká knihovna v Ústí nad Labem, ©2017 [cit. 2017-07-16]. Dostupné z: <http://www.svkul.cz/oddeleni-a-pobocky/>
- [24] PRO ČTENÁŘE. Struktura služeb. *Cbvk.cz* [online]. JVK České Budějovice, ©1997-2017, [cit. 2017-07-25]. Dostupné z: <http://www.cbvk.cz/index.php?lang=CZ&s=ctenari&pg=sluzby#hudebni>
- [25] *Rovný přístup - Standard Handicap Friendly: metodická příručka pro práci knihoven s uživateli s postižením. Sekce služeb osobám se specifickými potřebami SKIP ČR; [k vydání připravily Eva Cerniňáková a Helena Hubatková Selucká]*. 1. vyd. Praha: Národní knihovna České republiky - Knihovnický institut, 2014. 92 s. ISBN 978-80-7050-641-7.
- [26] SEVEROČESKÁ VĚDECKÁ KNIHOVNA V ÚSTÍ NAD LABEM. *Ústecká veřejná knihovna 1945 – 2015*. Sestavil Aleš Brožek. Ústí nad Labem: Severočeská vědecká knihovna v Ústí nad Labem, 2015. ISBN 978-80-7055-212-4.

- [27] SEVEROČESKÁ VĚDECKÁ KNIHOVNA V ÚSTÍ NAD LABEM. *Zpráva o výsledcích rozboru odborné činnosti a hospodaření Severočeské vědecké knihovny v Ústí nad Labem za rok 2001*. Ústí nad Labem: Severočeská vědecká knihovna v Ústí nad Labem, 2002.
- [28] SEVEROČESKÁ VĚDECKÁ KNIHOVNA V ÚSTÍ NAD LABEM. *Zpráva o výsledcích rozboru odborné činnosti a hospodaření Severočeské vědecké knihovny v Ústí nad Labem za rok 2002*. Ústí nad Labem: Severočeská vědecká knihovna v Ústí nad Labem, 2003.
- [29] SEVEROČESKÁ VĚDECKÁ KNIHOVNA V ÚSTÍ NAD LABEM. *Zpráva o výsledcích rozboru odborné činnosti a hospodaření Severočeské vědecké knihovny v Ústí nad Labem za rok 2003*. Ústí nad Labem: Severočeská vědecká knihovna v Ústí nad Labem, 2004.
- [30] SEVEROČESKÁ VĚDECKÁ KNIHOVNA V ÚSTÍ NAD LABEM. *Zpráva o výsledcích rozboru odborné činnosti Severočeské vědecké knihovny v Ústí nad Labem za rok 2004*. Ústí nad Labem: Severočeská vědecká knihovna v Ústí nad Labem, 2005.
- [31] SEVEROČESKÁ VĚDECKÁ KNIHOVNA V ÚSTÍ NAD LABEM. *Zpráva o výsledcích rozboru odborné činnosti Severočeské vědecké knihovny v Ústí nad Labem za rok 2005*. Ústí nad Labem: Severočeská vědecká knihovna v Ústí nad Labem, 2006.
- [32] SEVEROČESKÁ VĚDECKÁ KNIHOVNA V ÚSTÍ NAD LABEM. *Zpráva o výsledcích rozboru odborné činnosti Severočeské vědecké knihovny v Ústí nad Labem za rok 2006*. Ústí nad Labem: Severočeská vědecká knihovna v Ústí nad Labem, 2007.
- [33] SEVEROČESKÁ VĚDECKÁ KNIHOVNA V ÚSTÍ NAD LABEM. *Zpráva o výsledcích rozboru odborné činnosti Severočeské vědecké knihovny v Ústí nad Labem za rok 2007*. Ústí nad Labem: Severočeská vědecká knihovna v Ústí nad Labem, 2008.

- [34] SEVEROČESKÁ VĚDECKÁ KNIHOVNA V ÚSTÍ NAD LABEM. *Zpráva o výsledcích rozboru odborné činnosti Severočeské vědecké knihovny v Ústí nad Labem za rok 2008*. Ústí nad Labem: Severočeská vědecká knihovna v Ústí nad Labem, 2009.
- [35] SEVEROČESKÁ VĚDECKÁ KNIHOVNA V ÚSTÍ NAD LABEM. *Zpráva o výsledcích rozboru odborné činnosti Severočeské vědecké knihovny v Ústí nad Labem za rok 2009*. Ústí nad Labem: Severočeská vědecká knihovna v Ústí nad Labem, 2010.
- [36] SEVEROČESKÁ VĚDECKÁ KNIHOVNA V ÚSTÍ NAD LABEM. *Zpráva o výsledcích rozboru odborné činnosti Severočeské vědecké knihovny v Ústí nad Labem za rok 2010*. Ústí nad Labem: Severočeská vědecká knihovna v Ústí nad Labem, 2011.
- [37] SEVEROČESKÁ VĚDECKÁ KNIHOVNA V ÚSTÍ NAD LABEM. *Zpráva o výsledcích rozboru odborné činnosti Severočeské vědecké knihovny v Ústí nad Labem za rok 2011*. Ústí nad Labem: Severočeská vědecká knihovna v Ústí nad Labem, 2012.
- [38] SEVEROČESKÁ VĚDECKÁ KNIHOVNA V ÚSTÍ NAD LABEM. *Zpráva o výsledcích rozboru odborné činnosti Severočeské vědecké knihovny v Ústí nad Labem za rok 2012*. Ústí nad Labem: Severočeská vědecká knihovna v Ústí nad Labem, 2013.
- [39] STÁTNÍ VĚDECKÁ KNIHOVNA V ÚSTÍ NAD LABEM. *Ústecká veřejná knihovna 1945 – 1995*. Ústí nad Labem: Státní vědecká knihovna v Ústí nad Labem, 1995. ISBN 80-7055-449.
- [40] STÁTNÍ VĚDECKÁ KNIHOVNA V ÚSTÍ NAD LABEM. *Zpráva o výsledcích rozboru odborné činnosti a hospodaření Státní vědecké knihovny v Ústí nad Labem za rok 1999*. Ústí nad Labem: Státní vědecká knihovna v Ústí nad Labem, 2000.
- [41] STÁTNÍ VĚDECKÁ KNIHOVNA V ÚSTÍ NAD LABEM. *Zpráva o výsledcích rozboru odborné činnosti a hospodaření Státní vědecké knihovny v Ústí nad Labem za rok 2000*. Ústí nad Labem: Státní vědecká knihovna v Ústí nad Labem, 2001.

- [42] STÖCKLOVÁ, Anna. Dekompozice knihovnického systému. Verze 1.0. In: *Ústav informačních studií a knihovnictví: Jinonické texty* [online]. FF UK, © 2015 [cit. 2017-07-24]. Dostupné z: http://uisk.ff.cuni.cz/wp-content/uploads/sites/62/2016/01/Dekompozice-knihovnického-systému_Stöcklová.pdf
- [43] SVOBODOVÁ, Darina. *Aplikace automatizovaného knihovnického systému TINLIB ve Státní vědecké knihovně v Ústí nad Labem*. Praha, 1995. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav informačních studií a knihovnictví.
- [44] SIPKOVÁ, Hana. *Organizace fondu a knihovnicko-informačních procesů v nové koncepci SVK v Ústí nad Labem*. Praha, 1991. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Katedra vědeckých informací a knihovnictví.
- [45] Vědecká půjčovna. *Svku.cz* [online]. Severočeská vědecká knihovna v Ústí nad Labem, ©2017 [cit. 2017-07-16]. Dostupné z: <http://www.svku.cz/oddeleni-a-pobocky/vedecka-cast/vedecka-pujcovna/>
- [46] Zvuková knihovna. *Svku.cz* [online]. Severočeská vědecká knihovna v Ústí nad Labem, ©2017 [cit. 2017-07-24]. Dostupné z: <http://www.svku.cz/oddeleni-a-pobocky/lidova-cast/zvukova-knihovna/>

Seznam grafů

Graf č. 1: Statistika výpůjček Hudebního oddělení	4
Graf č. 2: Statistika výpůjček Hudebního oddělení	20
Graf č. 3: Hudební oddělení – výpůjčky celkem	33
Graf č. 4: Hudební odd. a Zvuková knihovna – výpůjčky	41

Seznam obrázků

Obr. 1: Hudební oddělení před fúzí	29
Obr. 2: Hudební oddělení a Zvuková knihovna po fúzí	39
Obr. 3: Studovna a posluchárna Hudebního oddělení	44

Seznam schémat

Schéma č. 1: Hudební oddělení – organizační schéma červen 2013 (před fúzí)	39
Schéma č. 2: Zvuková knihovna – organizační schéma červen 2013 (před fúzí)	40
Schéma č. 3: Hudební oddělení a Zvuková knihovna – organizační schéma po fúzi (červenec 2013)	40

Přílohy

Příloha 1: HENYCHOVÁ, Romana: Koncept Hudebního oddělení

Koncept Hudebního oddělení

Hudební oddělení knihoven, v minulých letech tak oblíbené, zažívají dnes stagnaci nebo dokonce pokles zájmu návštěvníků knihoven. Je proto nasnadě, že pokud bychom rádi udrželi zájem o hudební oddělení, budeme muset vymyslet něco nového a nadstandartního.

V konkrétním případě Hudebního oddělení Severočeské vědecké knihovny Ústí nad Labem, je situace ještě o něco horší, protože budova, ve které se oddělení nachází, je původně vila, a není proto přizpůsobitelná pro potřeby knihovny. Velké potíže máme s prostory – hudební oddělení se nachází v šesti místnostech, což je nepraktické a velmi nepřehledné. Do budoucna bychom se tedy zaměřili na zlepšení průchodnosti přesunem a přeorganizováním místností, aby pro každou místnost byla jasně daná funkce. Také je velmi nutné pořídit do oddělení novou elektroniku i nábytek, který bude zhotoven na zakázku. Stále přítomné skříně s lístkovým katalogem budou úplně odstraněny z pohledu čtenářů do části pro zaměstnance. Gramofonové desky, nyní roztroušené po dvou místnostech, se buď odvezou do skladu, nebo do místnosti pro zaměstnance. Jedná se o vzácný a zatím nezmapovaný fond, který je zatím přístupný veřejnosti pouze prezenčně.

Fond gramofonových desek bude již v roce 2017 z lístků převeden do elektronické podoby. Je k tomu potřeba pomoc Národní virtuální fonotéky a programu VISK 5 – RETROKON, pro který v současnosti zhotovujeme podklady.

Je nutné provést i jisté personální změny, protože mladší čtenáře přitáhne mladší zaměstnanec s originálním pohledem na hudbu a kulturu. Naopak do pododdělení zvukové knihovny je zapotřebí jemného a empatického člověka s porozuměním pro handicapované osoby. V současnosti máme v oddělení pracovníka, který se zabývá katalogizováním fondu, ten by ale měl být přesunut do oddělení katalogizace a akvizice. Prostředky pro akvizici nových dokumentů má hudební oddělení jako jediné oddělení samostatně přidělené (100 000 Kč na rok). To by se ale již od příštího roku mělo změnit, oddělení katalogizace akvizice převezme tyto prostředky oficiálně pod sebe.

Dále se budeme snažit lehce zmodernizovat fond hudebního oddělení. Například VHS

a magnetofonové kazety, které máme částečně pořád ve fondu zastoupeny, jsou postupně samozřejmě nahrazovány nosičem cd. V nejbližších letech tedy budou výše zmiňované zastaralé nosiče z fondu úplně vyloučeny.

Velký důraz je v současnosti kladen na pořádání bohatého doprovodného programu pro naše čtenáře. Snažíme se o zajišťování různých hudebních a hudebně vzdělávacích akcí (samozřejmě v souladu s autorskými právy).

V současnosti působí oddělení ještě velmi přísně, ale v budoucnosti by se mělo stát více hravé. Například sezónními ozdobami v čase určitých svátků, tematickými minivýstavami a podobně.

Zajímavým prvkem pro oživení by mohlo být širší zavedení QR kódů (na obalu cd by mohl být otištěn QR kód, pro případ, kdyby si někdo chtěl přehrát na mobilu část skladby – to je ale zatím v daleké budoucnosti).

Příloha 2: BÜNTER, Miroslav: Text [vyjádření k fúzi HU a ZK]

Důvody fúze ZK a HU

Zvuková knihovna byla přestěhována do prostor hudebního oddělení v budově knihovny v ul. W. Churchilla 3 z jednoduchých důvodů: jednak v areálu KARKO se změnila podmínka (odstěhování reálných a potencionálních uživatelů zvukové knihovny), jednak vedení knihovny chtělo zefektivnit některé z činností (služeb) v rámci celé knihovny. Mj. rozhodnutí se tak dotklo i zvukové knihovny. Přestěhování mělo i souvislost s nároky na běžnou údržbu a provoz prostor zvukové knihovny (auto, malování, kontakt pracovníce zvukové knihovny s nadřízenými pracovníky,...). Sice nepřímá, ale přece jen souvislost, byla spatřována i v jisté podobnosti práce se zvukovými dokumenty ve zvukové knihovně a hudebním oddělení, které (i v té době, víceméně dodnes) ve své činnosti stagnovalo a očekávalo se, že může znamenat i jistý impuls pro nové služby apod.

Co tato fúze měla přinést a co přinesla?

Zcela jistě se očekával pozitivní ekonomický a provozní dopad, což se víceméně potvrdilo. Problémy se ovšem očekávaly v takových otázkách, jako bariérový přístup do budovy i do zvukové knihovny (v 1. patře knihovny) nebo úbytek uživatelů. To se podařilo překonat (informovaností uživatelů nebo vzděláváním personálu knihovny v oblasti práce s postiženými uživateli), nicméně fúze zvukové knihovny a hudebního oddělení nebyla fúzí v opravdovém smyslu slova, spíše se – z různých důvodů – jednalo spíše jen o prosté přestěhování zvukové knihovny do prostor hudebního oddělení.

Splnila fúze plánovaná očekávání?

Dá se konstatovat - protože žádná velká očekávání nebyla „na stole“ - že zvuková knihovna si zachovala svůj osobitý ráz činnosti, což se ostatně od ní víceméně očekávalo (bez ohledu na její přestěhování, fúzi apod.) – už jen vzhledem ke specifičnosti skupiny uživatelů, pro které má svou nabídku služeb. Vzhledem k absenci sebereflexe a jisté setrvačnosti, možná až nechuti tehdejší vedoucí hudebního oddělení cokoli v činnosti jak hudebního oddělení, tak zvukové knihovny měnit – protože svět okolo se též mění, samozřejmě při vědomí toho, že jakkoli je složité cokoli měnit – se podařilo zvukovou knihovnu zachovat bez zásadních problémů – a to je (bylo) asi nejdůležitější.

Jaká je vize fungování takto spojených oddělení dnes?

Vzhledem k tomu, že - bohužel - dosud neexistuje oficiální Koncepce hudebního oddělení, což ostatně vedení knihovny chtělo vypracovat od tehdejší vedoucí Hudebního oddělení již před několika lety, ale nikdy k žádnému projednávání, natož schválení dokumentu nedošlo, lze konstatovat, že vize ani koncepce neexistují, ač by bylo více než vhodné je nějakým způsobem vypracovat. Obávám se, že vize fungování zvukové knihovny v rámci hudebního oddělení nebo takto spojených oddělení je t. č. chimérou. Důvody jsou nasnadě: ani v minulých letech nebyla zvuková knihovna nijak výrazně propojena s činností hudebního oddělení, a ač vyvíjela a vyvíjí svou standardní činnost v prostorách hudebního oddělení, ani v obsahu práce, ani nabídce služeb nebo personálních vztazích (které zhusta mohou ovlivnit vývoj činnosti oddělení ve smyslu pozitivních změn) se nic nezměnilo (a pokud ano, tak to byly nepříliš výrazné snahy o nové služby, které ovšem byly do hudebního oddělení vnášeny „zvenčí“, nikoli z iniciativy samotných pracovníků oddělení – např. projekt Blahomat nebo půjčování čteček e-knih). Navíc na jaře 2016 oddělení anglické literatury a hudební oddělení (se zvukovou knihovnou) byla spojena osobou nové vedoucí, od níž se dříve nebo později očekává razantnější prosazení změn, které by vedly k jisté renesanci činnosti hudebního oddělení. To se ostatně očekávalo již od dřívějšího zámyslu a požadavku vedení knihovny (podzim 2015), aby hudební oddělení lépe a rychleji reagovalo na změny, které v posledních letech přinesl i na pole hudebních nosičů a hudební trh technologický vývoj.

Příloha 3: GALÁŠOVÁ, Ilona: Stanovisko vedení

Důvody fúze zvukové knihovny do hudebního oddělení

1. Zvuková knihovna byla umístěna v areálu, kde sídlí Výrobní družstvo nevidomých KARKO. V devadesátých letech 20. století zaměstnávalo řadu nevidomých, ti tvořili hlavní „klientelu“ zvukové knihovny. Postupně se však počet nevidomých zaměstnanců snižoval. V objektu družstva navíc v roce 2013 probíhaly organizační změny, které vedly k odlivu potencionálních klientů zvukové knihovny.

Zvuková knihovna je jediným zařízením takového typu v Ústeckém kraji. Její uživatelé dojíždějí z Děčína, Mostu, Litvínova, Roudnice apod. Pokud do zvukové knihovny cestovali vlakem, byli nuceni jet ještě osm stanic jedinou linku MHD, která byla v té době k dispozici.

2. V rámci zefektivňování chodu celé organizace se vedení rozhodlo začlenit toto dislokované pracoviště do prostor v jedné z hlavních budov knihovny. Počítalo se s úsporami za běžnou údržbu, dopravu a služby.
3. Jako dislokované pracoviště byla pro uživatele otevřena jen několik hodin týdně, po přestěhování do jedné z hlavních budov se předpokládalo navýšení výpůjční doby dle provozní doby knihovny bez nároku na zvýšení pracovního úvazku.
4. Při rozhodování hrálo významnou roli i to, že v SVKUL poskytuje své služby návštěvníkům i hudební oddělení, jehož audio fond by mohl sloužit rovněž uživatelům zvukové knihovny, kteří by k němu měli snadnější přístup. Hudební oddělení také již v té době disponovalo elektronickou lupou, která je určena pro slabozraké na čtení knih a dokumentů. Očekávalo se, že dojde k rozšíření služeb a zavedení služeb nových.
5. Dalším hlediskem při rozhodování byla i integrace zrakově postižených mezi ostatní uživatele knihovny.

Co tato fúze měla přinést a co přinesla?

1. Začleněním ZK do HO se potvrdil pozitivní ekonomický a provozní dopad.
2. Vznikly problémy s bezbariérovým přístupem do budovy, které se podařilo vyřešit díky spolupráci s TyfloCentrem. Tato obecně prospěšná společnost, která poskytuje služby zrakově postiženým, pomohla knihovně s adaptací uživatelů zvukové knihovny na nové, neznámé prostředí. Zaměstnance seznámila s tím, jak mají pracovat s takto postiženými lidmi.
3. Podařilo se bez větších organizačních problémů zvýšit počet výpůjčních hodin.
4. Obavy z úbytku uživatelů z důvodu přestěhování ZK se nepotvrdily.
5. Uživatelé ZK se postupně učí využívat i další fondy knihovny.

Splnila fúze plánované očekávání?

Lze konstatovat, že očekávání byla v zásadních věcech naplněna. Po tříletých zkušenostech můžeme říci, že se dá hovořit spíše o integraci ZK do hudebního oddělení než o fúzi, úplné splynutí ZK a HU nelze uskutečnit. ZK je specifická jak svými službami a uživateli, tak i svým fondem, který není majetkem knihovny. Fond je majetkem Knihovny a tiskárny K.E. Macana a ZK ho smí využívat jen za určených podmínek pro nevidomé a vážně zrakově postižené. Fyzické sloučení fondu tedy není možné a ani není nutné. Fond je virtuálně sloučen, takže uživatel knihovny najde údaje o fondu zvukové knihovny pohromadě s fondy ostatních oddělení a podle potřeby je může „odfiltrovat“. V ostatních bodech (personálních, prostorových a v integraci postižených mezi ostatní uživatele) se spojení podařilo. Obavy z ochromení činnosti ZK se naštěstí nepotvrdily.

Jaká je vize fungování spojených oddělení dnes?

Po začlenění ZK do HU vyvstala nutnost vytvoření nové koncepce pro toto oddělení. Tato koncepce by měla navazovat na celkovou koncepci knihovny. Koncepce by měla zohlednit nejen výjimečnost činnosti ZK, ale i to, aby hudební oddělení se ZK fungovalo jako celek. V minulosti (osmdesátá léta 20. století) již tato dvě oddělení byla spojena a k jejich rozdělení

došlo zejména z prostorových důvodů, protože v té době měla SVKUL pouze jednu budovu a potýkala se s nedostatkem místa. SVKUL tedy má s tímto spojením již jisté zkušenosti.

Na úspěšném fungování oddělení se podílí mnoho faktorů. Významným faktorem je i personální obsazení a fungování pracovního kolektivu jako jednoho organismu. Neméně důležitá je i podpora vedení knihovny, které by mělo vytvářet podmínky k rozvoji oddělení. Zde se opět vracíme k potřebnosti koncepce. Je důležité, aby zaměstnanci věděli, jakým směrem se má oddělení ubírat, a aby tuto vizi přijali za svou. V letošním roce došlo v knihovně k organizačním změnám a ve snaze o další zefektivnění provozu došlo ke sloučení hudebního oddělení s oddělením anglické literatury. Důvodem byla především možnost personálního propojení obou oddělení, tj. střídání ve směnách apod. Obě oddělení jsou malá a při nemocech nebo dovolených je problém se zastupováním pracovníků. Takto má vedoucí, která nyní řídí obě oddělení větší možnosti náhrad za chybějící zaměstnance. Jako většina oddělení, potýká se i toto oddělení s úbytkem uživatelů, úbytek není nijak zásadní a od nového vedení se očekává i zastavení tohoto úbytku. S vývojem techniky dochází i k odlivu uživatelů ZK – možnost stahování mluveného slova z domova a podobně. Do funkce vedoucí těchto oddělení byla ustanovena nová mladá vedoucí, od které se očekává, že oddělení přetvoří a vytvoří moderní a fungující systém. Práce to bude opravdu náročná, oddělení jsou zvyklá pracovat v ustáleném režimu a změny bývají často přijímány negativně. Bez vizí a plánů, se kterými se ztotožní i zaměstnanci oddělení a vedení knihovny toho dosáhnout nelze.